

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Oddělení praxe

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

PĚSTOUNSKÁ PÉČE NA PŘECHODNOU DOBU

Vedoucí práce: Mgr. Helena Machulová, Ph.D.

Autor: Tereza Venclíčková

Studijní obor: Sociální a charitativní práce

Ročník: III.

2020

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum: 24.3.2020

.....
Tereza Venclíčková

Poděkování

Velmi děkuji mé vedoucí bakalářské práce Mgr. Heleně Machulové, Ph.D. za velmi cenné rady, připomínky, odbornou pomoc a vedení práce.

1. ÚVOD	5
2. PĚSTOUNSKÁ PÉČE	6
2.1 PRÁVNÍ ÚPRAVA PĚSTOUNSKÉ PÉČE	9
2.2 PĚSTOUN	10
2.3 SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ	10
3. PĚSTOUNSKÁ PÉČE NA PŘECHODNOU DOBU	13
3.1 JAK SE STÁT PĚSTOUNEM NA PŘECHODNOU DOBU?	16
3.2 PRÁVNÍ ÚPRAVA PĚSTOUNSKÉ PÉČE NA PŘECHODNOU DOBU	21
3.3 DÁVKY PĚSTOUNSKÉ PÉČE U PPPD A VYŽIVOVACÍ POVINNOST	22
3.4 DŮVODY A PODMÍNKY PPPD	23
3.5 ROLE PĚSTOUNA A KONTAKT S BIOLOGICKOU RODINOU DÍTĚTE	25
3.6 ZNALOSTI A DOVEDNOSTI PĚSTOUNŮ	29
3.6.1 DĚTI KOJENECKÉHO A BATOLECÍHO VĚKU	30
3.6.2 DĚTI PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU	31
3.6.3 DĚTI ŠKOLNÍHO VĚKU	31
3.6.4 DOSPÍVAJÍCÍ	31
3.7 DALŠÍ DĚTI V RODINĚ	32
3.8 PŘÍPRAVA NA PROCES ODCHODU DÍTĚTE Z PĚSTOUNSKÉ PÉČE NA PŘECHODNOU DOBU	33
4. MOŽNÁ POZITIVA A RIZIKA V PPPD	34
4.1 POZITIVA PPPD	34
4.2 RIZIKA PPPD	37
5. ZÁVĚR	39
6. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	41
7. ABSTRAKT	44
8. ABSTRACT	45

1. Úvod

Pěstounská péče na přechodnou dobu je v České republice poměrně nový pojem. V naší legislativě je od roku 2006, ale až do roku 2013 se využíval jen minimálně. Minimální využití bylo z toho důvodu, že nebylo dostatečně zajištěno a promyšleno finanční a sociální zabezpečení pěstounů na přechodnou dobu, což mohlo mnoha pěstounům bránit v zapojení a vykonávání. Velká změna nastala až 1.1.2013, kdy vstoupila v platnost novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Od této doby je zaznamenán velký nárůst dětí, které prošly pěstounskou péčí na přechodnou dobu, což svědčí o tom, že vznik této přechodné pěstounské péče byl prospěšný a žádoucí.

Já osobně považuji zavedení pěstounské péče na přechodnou dobu za velice prospěšný krok ke zlepšení institutu péče o děti. Pěstounská péče na přechodnou dobu by měla být prospěšná hlavně z toho důvodu, že se zachová rodinné prostředí pro dítě, které musí být na nějakou dobu odebráno z vlastní rodiny. Právě díky rodinnému prostředí, ve kterém může dítě po nezbytně nutnou dobu přebývat se dítěti usnadňuje tato těžká situace. Dítě by tedy mohlo být ochráněno před velice stresujícím a traumatizujícím prostředím ústavní výchovy. Dítě tak může být umístěno v rodině, která ho přijme a pomůže mu překonat tuto velice obtížnou dobu.

Téma přechodné pěstounské péče jsem si vybrala z toho důvodu, že je mi blízké a chtěla bych se díky mé práci o tématu dozvědět více. Zejména bych se chtěla zaměřit na problematiku této přechodné péče a přiblížit její pozitivní a negativní stránky ze strany pěstounů i dítěte, což je i cílem mé práce. Dříve, než se budu věnovat hlavní myšlence mé práce začnu tím nejpodstatnějším, a tím je vysvětlení toho, co to vlastně pěstounské péče je, a s jakými formami pěstounské péče se můžeme setkat. Poté bych zmínila právní úpravu pěstounské péče, kdo to vlastně je pěstoun a s tím související sociální zabezpečení pro pěstouny, které je nezbytně nutné pro zajištění řádné péče o dítě.

Vzhledem k tomu, že je hlavním tématem mé práce přechodná pěstounská péče, tak bych se převážně věnovala právě tomuto typu péče. Začala bych vysvětlením pojmu přechodné pěstounské péče, bez kterého by mohlo dojít k nepochopení smyslu tohoto typu péče a dále přiblížením toho, jak se stát pěstounem na přechodnou dobu. I k přechodné pěstounské péči neodmyslitelně patří finanční zajištění pěstounů a je třeba zmínit na jaké dávky mají přechodní pěstouni nárok. Pokračovala bych tím, že bych zmínila důvody, kvůli kterým je dítě umístěno do přechodné péče a jaké podmínky musí pěstoun splnit, aby mohl o dítě pečovat. Ačkoli je přechodná pěstounská péče velice

náročná i z toho důvodu, že může být pěstounovi svěřeno dítě jakéhokoli věku, tak musí mít pěstoun určité specifické znalosti a dovednosti na které bych se v mé práci také zaměřila. Pěstoun musí být také připraven na to, že by měl být v kontaktu s biologickou rodinou dítěte, což značí o tom, že to musí být vyzrálá osobnost, která se nenechá unést svými pocity a vše bude vykonávat pro blaho dítěte. Velice důležité je, aby pěstoun neopomněl na své vlastní děti a myslel také na jejich blaho, což je další tématem mé práce. V neposlední řadě bych zmínila také přípravu na proces odchodu dítěte z pěstounské péče na přechodnou dobu, která je důležitým krokem v tomto typu péče.

Pro mou práci jsem získávala informace převážně z knihy *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese* vydané v roce 2016, kde se pěstounské péči na přechodnou dobu věnuje jedna celá kapitola. Další knihou, ze které jsem hodně čerpala je kniha *Dobry pěstoun: Náhradní rodinná péče v ČR*, která také podrobně popisuje pěstounskou péči na přechodnou dobu. Dále jsem čerpala z literatury, kterou vydal Prof. Dr. Zdeněk Matějček a kolektiv, konkrétně z knih *Náhradní rodinná péče, Osvojení a pěstounská péče*, nebo také z knihy *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Nahlédla jsem také do knihy *Pěstounská péče a adopce*, vydané MUDr. Dagmar Zezulovou v roce 2012. Avšak k vypracování mé práce jsem použila mnoho další literatury. Nápomocné mi byly také zákony a internetové stránky organizací zabývajících se pěstounskou péčí na přechodnou dobu.

2. PĚSTOUNSKÁ PÉČE

Pěstounská péče jako taková je zařazena do forem náhradní rodinné výchovy. „Pěstounská péče je státem garantovaná a kontrolovaná forma náhradní rodinné péče, která zajišťuje dostatečné hmotné zabezpečení dítěte, i přiměřenou odměnu těm, kteří se ho ujali.“¹ V pěstounské péči se pěstoun stará o svěřené dítě po nezbytně nutnou dobu, která mnohdy trvá až několik let. Do pěstounské péče jsou děti umístěny, když se o ně rodiče nemohou, neumějí nebo nechtějí starat. V zájmu dítěte je možné udržovat kontakt s biologickou rodinou.² Pěstounská péče má přednost před výchovou ústavní, vzniká a zaniká rozhodnutím soudu. Pěstounská péče končí oficiálně, když dítě dovrší 18 let, ale

¹ MATĚJČEK, Z. a kol.: *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál, 2002, s. 16.

² Srov. HLEDÁME RODIČE [online]. Praha: MPSV A ÚZIS. [cit 2020-26-02]. Dostupné z WWW: <<http://hledamerodice.cz/pestounska-pece/co-je-to-pestounstvi/>>.

ve funkčních pěstounských rodinách je to jiné, děti zůstávají často tak dlouho, dokud nedostudují nebo například nezískají práci a osamostatní se.³

Převážná většina dětí žije v rodině pěstounů až do svého sociálního osamostatnění, což svědčí o úspěšnosti pěstounské péče.⁴

Já osobně považuji pěstounskou péči za velice prospěšnou, hlavně pro děti, které mají možnost se do pěstounské rodiny dostat. Jak vím již z praxe, pro děti je velice důležité mít lidi se kterými mohou navázat důvěrný vztah, lidi, na které se mohou spolehnout, svěřit se jim, a kteří jim pomohou. Nikdo si nezaslouží prožít dětství v ústavech, i když se jim snaží poskytnout vše, ale dle mého názoru je to nejdůležitější rodina. Pro děti, které vyrůstají v ústavní výchově je poté v dospělosti velice těžké s lidmi navázat důvěrný vztah, založit rodinu, vždyť také neměli ten vzor, neví, jak se mají chovat a už vůbec ne jak vychovávat své vlastní potomky. Když se řekne pěstounská péče, je s tím spojeno také slovo přechodnost, které je velice důležité. Tudiž pěstounská péče je určena primárně dětem, které nemohou žít ve vlastní rodině a nemohou být osvojeny.⁵

Mnoho lidí zaměňuje pěstounskou péči s adopcí, a proto by bylo na místě vysvětlit, jaký je mezi těmito formami náhradní rodinné péče rozdíl. Adopce neboli osvojení se týká pouze dětí, které jsou takzvaně právně volné. Těchto dětí se rodiče vzdali hned po narození a nechali uplynout ochranou lhůtu (6 týdnů), nebo splnili dobu kvalifikovaného nezájmu, která je u novorozenců dva měsíce a u starších dětí šest měsíců. Tyto děti mohou být nabídnuty schváleným žadatelům k adopci. Poté, co proběhne soudní rozhodnutí, vymažou se dítěti v rodném listě biologičtí rodiče, dítěti je vydán nový rodný list, podle něhož se dítě stává vlastním dítětem adoptivních rodičů. Tento postup se však převážně týká novorozenců a dětí s kojeneckém věku.

Pěstounská péče se na rozdíl od adopce týká především starších dětí, které nejsou zcela zdravé, nejsou vhodné pro adopci, děti odlišného etnika, sourozeneckých skupin, nebo také dětí, o které sice rodiče mají zájem, ale nemají dlouhodobě podmínky pro jejich výchovu. Pěstouni nemají rodičovská práva ani vyživovací povinnost k dítěti, tato práva a povinnosti zůstávají biologickým rodičům.⁶ Adopce se od pěstounské péče tedy liší

³ Srov. SOBOTKOVÁ, I., OČENÁŠKOVÁ V.: *Pěstounská péče očima dospělých, kteří v ní vyrostli: trendy vs. zkušenosti*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, s. 11.

⁴ Srov. MATĚJČEK, Z. a kol.: *Náhradní rodinná péče*. Praha: Portál, 1999, s. 37.

⁵ Srov. SMOLÍKOVÁ, V.: *Tradice pěstounské péče v českých zemích*. Ostrava: KEY Publishing, 2014, s. 12.

⁶ Srov. ZEZULOVÁ, D.: *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál, 2012, s. 15-16.

v právní situaci dítěte. Pěstounská péče může být individuální nebo skupinová, dále také příbuzenská nebo zprostředkovaná.

V individuální pěstounské péči je dítě svěřeno do péče manželům nebo jednotlivci, který dítě vychovává a pečuje o něj. V tomto typu pěstounské péče jsou umístěny jedno až dvě děti. Jedná se o svazek o něco volnější, než je osvojení. Pokud se jedná o nároky na přizpůsobení výchovy a o porozumění dítěti, je situace stejná jako při adopci. Jinak je to v případě rodičovské identity, protože si dítě přináší křestní jméno a příjmení od rodičů a ostatní identifikační údaje z vlastní rodiny. Také některé právní úkony nepřísluší pěstounům, ale jiným správním institucím.⁷

Ve skupinové pěstounské péči rodina pečuje o více dětí, může se jednat například o sourozence. V tomto případě jsou pěstouny manželé, nebo děti žijí v SOS dětských vesničkách.⁸ Po právní stránce nejsou velké rozdíly oproti individuální pěstounské péči. Avšak podstatným rozdílem je skladba rodiny, která je dána, jak jsem již zmínila, velkým počtem sourozenců. Obvykle se jedná o šest a více dětí v rodině. Pohlaví není nijak omezeno, jsou zde chlapci i děvčata a věkově to odpovídá přibližně rodinné situaci. Vychovateli v této neobvykle veliké rodině jsou oba manželé-pěstouni, nebo v druhém případě jen matka-pěstounka, které pomáhá další žena, která se nazývá „teta“.⁹

K příbuzenské pěstounské péči dochází nejčastěji, když se vlastní rodiče nejsou schopni o dítě sami postarat, ať už je to z jakéhokoli důvodu. Dítě tedy vychovávají nejčastěji prarodiče dítěte, nebo jiní příbuzní. Dítě má po každém z prarodičů něco z genetické výbavy, takže z tohoto hlediska jim není dítě „cizí“. Prarodiče jsou silně motivováni k řádné výchově vnoučat, jelikož v nich vidí pokračování rodu.¹⁰ Velice pozitivní je tedy to, že se zachovávají příbuzenské (rodinné) vazby. Typické pro příbuzenskou pěstounskou péči je to, že „příbuzní“ neprocházejí přípravou a posouzením. Příbuzenská pěstounská péče je aktuálním tématem, je hodně využívána, což může být z důvodu toho, že dříve byla často jedinou alternativou k ústavní výchově dítěte.

Zprostředkovaná, někdy také klasická pěstounská péče se poskytuje v nepříbuzenské rodině dítěte. Žadatelé o tuto pěstounskou péči procházejí náročným procesem

⁷ Srov. MATĚJČEK, Z.: *Náhradní rodinná péče*, s. 47.

⁸ Srov. KOLEKTIV AUTORŮ: *Dobrý pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR*. Tábor: Asociace poskytovatelů sociálních služeb v ČR, 2018, s. 23.

⁹ Srov. MATĚJČEK, Z.: *Náhradní rodinná péče*, s. 47.

¹⁰ Srov. Tamtéž, s. 45-51.

posuzování. Posuzuje se jak jejich zázemí, tak výchovné schopnosti, zdravotní stav, ale také psychická připravenost.¹¹

Určitou formou náhradní rodinné péče je také poručenství, o kterém se můžeme bavit tehdy, kdy se dítě ocitne v pěstounské péči a je právně volné. Pěstouni se poté mohou stát zákonnými zástupci, avšak v rodném listě zůstanou jména biologických rodičů dítěte a pěstouni tak nefigurují v rodném listě dítěte.¹²

Kromě těchto typů (forem) pěstounské péče existuje také pěstounská péče na přechodnou dobu, tedy krátkodobá pěstounská péče, na kterou bych se ve své práci zaměřila později. Věnovala bych se jí podrobně a poté bych se zaměřila na možná pozitiva a úskalí, se kterými se v tomto typu péče můžeme setkat. Zmapovala bych pozitiva a úskalí, jak ze strany pěstounů, tak ze strany dětí, které jsou jim do péče svěřeny.

2.1 PRÁVNÍ ÚPRAVA PĚSTOUNSKÉ PÉČE

Pěstounská péče je upravena v občanském zákoníku zákonem číslo 89/2012 ve znění pozdějších předpisů v § 958–970, a také zákonem o sociálně-právní ochraně dětí číslo 359/1999 ve znění pozdějších předpisů v § 47.¹³

Dle zákona č. 89/2012 může soud svěřit dítě do osobní péče pěstounovi, pokud o dítě nemůže osobně pečovat žádný z rodičů ani poručník. Pěstounská péče má přednost před ústavní výchovou a soud může svěřit dítě také do pěstounské péče přechodnou dobu. O pěstounské péči může soud rozhodnout na dobu, po kterou trvá překážka bránící rodičům v osobní péči o dítě. Rodič je oprávněn požadovat dítě zpět do své osobní péče, soud může návrhu vyhovět za té podmínky, že je to v zájmu dítěte. Rodiče mají vůči dítěti povinnosti a práva vyplývající z rodičovské odpovědnosti, kromě práv a povinností, které jsou zákonem stanoveny pěstounovi, ledaže soud z důvodů hodných zvláštního zřetele rozhodne jinak. Rodiče mají k dítěti svá práva – jde o právo se s dítětem osobně a pravidelně stýkat a také právo na informace o dítěti, avšak soud může ze zvláštního zřetele rozhodnout jinak. Svěření dítěte do pěstounské péče nemá vliv na trvání vyživovací povinnosti rodičů k dítěti. Rodičům stanoví soud, jaký budou poskytovat rozsah výživného s ohledem na jejich možnosti, schopnosti a majetkové poměry a odůvodněné potřeby dítěte. Pokud dítěti náleží příspěvek na úhradu jeho potřeb podle

¹¹ Srov. KOLEKTIV AUTORŮ: *Dobrý pěstoun: Náhradní rodinná péče v ČR*, s. 31.

¹² Srov. ZEZULOVÁ, D.: *Pěstounská péče a adopce*, s. 16.

¹³ Srov. SMOLÍKOVÁ, V.: *Tradice pěstounské péče v českých zemích*, s. 11.

jiného zákona, přechází právo dítěte na stát. Pokud je výživné vyšší než příspěvek na úhradu potřeb, náleží rozdíl dítěti. Soud rozhoduje o způsobu platby a o hospodaření s výživným.¹⁴

2.2 PĚSTOUN

Pěstoun vychovává a pečuje o dítě, které mu bylo svěřeno soudní cestou. Dalo by se říct, že zastává práva a povinnosti rodičů. Avšak právo zastupovat dítě má pouze v běžných věcech, když jde o mimořádné věci, poté musí mít souhlas zákonného zástupce dítěte, nebo za ně může rozhodnout soud – může jít například o volbu povolání, cestování dítěte do zahraničí a podobně. Za pěstounství je pěstounovi přidělena odměna pro pěstouny.¹⁵

Pěstounem může být manželský pár nebo pouze jednotlivec. Mezi pěstounem a dítětem však nevzniká žádný příbuzenský vztah. I když je velice časté, že se pěstounem stává někdo z příbuzných (babička, děda, teta). Je pouze možné později dítěti změnit příjmení, pokud si to tak přeje. Do té doby dítěti zůstává příjmení po biologických rodičích. Pokud si tak dítě přeje, je to v jeho zájmu a styk s rodiči není omezen, je mu umožněno stýkat se se svými biologickými rodiči.¹⁶

2.3 SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ

Dávky pěstounské péče jsou čtyři a slouží zejména ke krytí nákladů dětí, které jsou svěřeny pěstounům, na odměnu pěstouna a další náklady s tím spojené.

„Pro účely dávek pěstounské péče o dítě poskytované osobou v evidenci (osobou vedenou v evidenci osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu) a osobou pečující, tedy osobou:

1. která je pěstounem (nikoli na přechodnou dobu),
2. která byla do dosažení zletilosti dítěte jeho pěstounem nebo poručníkem, a to po dobu, po kterou má nezaopatřené dítě nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte,
3. které je před rozhodnutím soudu o svěřeni dítěte do pěstounské péče rozhodnutím soudu nebo orgánu sociálně-právní ochrany dítě dočasně svěřeno do péče osoby,

¹⁴ Srov. Zákon 89/2012 Sb., Občanský zákoník (nový), ve znění platném k 26.2.2020.

¹⁵ Srov. MATĚJČEK, Z.: *Náhradní rodinná péče*, s. 34.

¹⁶ Srov. SMOLÍKOVÁ, V.: *Tradice pěstounské péče v českých zemích*, s. 11-12.

- kteřá má zájem stát se pěstounem, a to po dobu trvání takové péče (tzv. předpěstounská péče),
4. kteřá je poručníkem dítěte, jestliže o dítě osobně pečuje, nebo
 5. kteřá má v osobní péči dítě, k němuž nemá vyživovací povinnost, a to po dobu, po kterou probíhá soudní řízení o ustanovení této osoby poručníkem.¹⁷

PŘÍSPĚVEK NA ÚHRADU POTŘEB DÍTĚTE

Nárok na tento příspěvek má nezaopatřené nezletilé dítě, které je svěřené do pěstounské péče. Tento nárok je platný i po zletilosti dítěte, nejdéle však do 26 let věku dítěte, které trvale žije a společně uhrazuje náklady na své potřeby s osobou, která byla do dosažení jeho zletilosti osobou pečující. Výše příspěvku je rozdělena dle věku dítěte a je vyplácena každý kalendářní měsíc.

- a. dítě do 6 let – 4 950 Kč
- b. dítě od 6 do 12 let – 6 105 Kč
- c. dítě od 12 do 18 let – 6 985 Kč
- d. dítě od 18 do 26 let – 7 260 Kč.

Pokud jde o osobu, která je závislá na pomoci jiné fyzické osoby, činí příspěvek jiné částky.¹⁸

PŘÍSPĚVEK PŘI UKONČENÍ PĚSTOUNSKÉ PÉČE

Nárok na tento příspěvek má fyzická osoba, která byla do dosažení zletilosti v pěstounské péči, a to ke dni zániku nároku této osoby na příspěvek na úhradu potřeb dítěte. Výše tohoto příspěvku činí 25 000 Kč a je jednorázový.¹⁹

ODMĚNA PĚSTOUNA

„Nárok na odměnu pěstouna má osoba pečující a osoba v evidenci (osoba pečující i po dosažení zletilosti dítěte, pokud má dítě nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte). Pokud jsou oba manželé osobou pečující nebo osobou v evidenci, náleží odměna pěstouna pouze jednomu z nich.“²⁰

¹⁷ Měšec [online]. Praha: Internet Info. [cit. 2020-02-02]. Dostupné z WWW:

<<https://www.mesec.cz/socialni-davky/statni-socialni-podpora/davky-pestounske-pece/>>.

¹⁸ Srov. Zákon 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění platném k 2.2.2020.

¹⁹ Srov. Zákon 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění platném k 2.2.2020.

²⁰ Měšec [online]. Praha: Internet Info. [cit. 2020-02-02]. Dostupné z WWW:

<<https://www.mesec.cz/socialni-davky/statni-socialni-podpora/davky-pestounske-pece/>>.

Výše odměny za kalendářní měsíc činí:

- a. péče o jedno dítě – 12 000 Kč
- b. péče o dvě děti – 18 000 Kč
- c. 30 000 Kč
 1. když se pečuje alespoň o 3 děti,
 2. je-li pečováno alespoň o 1 dítě, které je osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni II nebo ve stupni III nebo ve stupni IV (úplná závislost),
 3. jedná-li se o osobu v evidenci, a to i v případě, že nepečuje o žádné dítě.

V případě osob v evidenci, tedy pěstounů na přechodnou dobu, činí odměna pěstouna 20 000 Kč za měsíc, a to i v případě, že aktuálně nepečuje o žádné dítě. Za každé další dítě svěřené do péče se odměna pěstouna zvyšuje o 6 000 Kč.²¹

„Pokud je osoba pečující nebo osoba v evidenci rodičem nebo prarodičem otce nebo matky svěřeného dítěte, náleží jí odměna pěstouna vždy, pokud pečuje alespoň o 3 děti nebo o alespoň 1 dítě ve II., III. nebo IV. stupni závislosti. V ostatních případech (pečuje-li o 1 nebo 2 zdravé děti či děti v I. stupni závislosti) jí náleží odměna pěstouna pouze v případech hodných zvláštního zřetele, zejména s ohledem na její sociální a majetkové poměry a s přihlédnutím ke zdravotnímu stavu dítěte.

Odměna pěstouna se pro účely zákonů upravujících daně z příjmů, pojistné na sociální zabezpečení, pojistné na úrazové pojištění a pojistné na všeobecné zdravotní pojištění považuje za příjem ze závislé činnosti.“²²

PŘÍSPĚVĚK PŘI PŘEVZETÍ DÍTĚTE

Nárok na tento příspěvek má osoba pečující, která převzala dítě do pěstounské péče. Výše příspěvku je vyplácena dle věku dítěte.

- a. dítě do 6 let – 8 000 Kč,
- b. dítě od 6 do 12 let – 9 000 Kč,
- c. dítě od 12 do 18 let – 10 000 Kč.

²¹ Srov. Zákon 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění platném k 2.2.2020.

²² Měšec [online]. Praha: Internet Info. [cit. 2020-02-02]. Dostupné z WWW:

<<https://www.mesec.cz/socialni-davky/statni-socialni-podpora/davky-pestounske-pece/>>.

PŘÍSPĚVEK NA ZAKOUPENÍ MOTOROVÉHO VOZIDLA

Nárok na tento příspěvek má osoba pečující, která v pěstounské péči vychovává alespoň 3 děti, nebo má nárok na odměnu pěstouna z důvodu pečování o 3 děti (včetně zletilých nezaopatřených dětí). Výše příspěvku činí 70 % z pořizovací ceny vozidla, nebo prokázaných výdajů na opravy, nejvýše však činí částka 100 000Kč. Podmínkou tohoto příspěvku je, že vozidlo nesmí být používáno k výdělečné činnosti.²³

3. PĚSTOUNSKÁ PÉČE NA PŘECHODNOU DOBU

„Jde o rodinnou individuální formu péče, státem podporovanou, která by měla být nezletilým dětem poskytována po nezbytně nutnou, relativně krátkou dobu v domácnostech pěstounů.“²⁴ Je to tedy pouze dočasná péče o děti, která trvá maximálně jeden rok. U těchto dětí je vysoká pravděpodobnost rychlého řešení, buď se dítě vrátí do původní rodiny nebo do jiné náhradní rodinné péče.

Do pěstounské péče na přechodnou dobu může být dítě svěřeno na kratší dobu. Orgán sociálně-právní ochrany dítěte dá návrh soudu na svěření dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu osobám, které jsou v evidenci příslušného krajského úřadu osob vhodných pro výkon pěstounské péče na přechodnou dobu. Je to například na dobu, kdy rodič dítě nemůže vychovávat ze závažných důvodů.²⁵ Nejčastěji jde o novorozence, které rodiče zanechali rovnou v porodnici.²⁶ Osoby, kterým je dítě soudem svěřeno jsou zařazeny v evidenci osob vhodných pro pěstounskou péči na přechodnou dobu. Tato forma náhradní rodinné výchovy však nemůže trvat déle než jeden rok. Toto neplatí, pokud jsou do pěstounské rodiny svěřeni sourozenci dítěte později než dítě první, poté tato lhůta plyne od přijetí posledního ze sourozenců. Například když je poslední ze sourozenců svěřen do pěstounské rodiny o tři měsíce později než první ze sourozenců, poté se i prvnímu sourozenci prodlužuje lhůta o tři měsíce.²⁷

U přechodné pěstounské péče musí být pěstounská rodina neustále připravená na možné přiřazení dítěte, a tedy i připravena na příchod dítěte do rodiny. Umístění dítěte

²³ Srov. Zákon 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění platném k 2.2.2020.

²⁴ KOLEKTIV AUTORŮ: *Dobry pěstoun: Náhradní rodinná péče v ČR*, s. 23.

²⁵ Srov. BUREŠOVÁ, P., POLÁCHOVÁ VAŠTATKOVÁ, J. a VYHNÁLKOVÁ P.: *Rodina a náhradní rodinná péče*. Olomouc: Hanex, 2008, s. 25.

²⁶ Srov. HLÁSKOVÁ, A. [online]. Praha: Dobrá rodina. [cit 2020-03-06]. Dostupné z WWW: <<https://www.rpp.cz/inpage/vysledky-mapovani-pppd/>>.

²⁷ Srov. MATĚJČEK, Z.: *Náhradní rodinná péče*, s. 45-51.

v této přechodné pěstounské péči je velice často realizované v krátkém čase, jde o několik dnů, někdy může jít i o několik málo hodin. Pro možnost realizace přechodné pěstounské péče je tedy po pěstounech vyžadováno to, aby byli neustále připraveni po praktické i psychické stránce. Na pěstouny jsou kladeny vysoké nároky také z toho důvodu, že musí být schopni přijmout dítě jakéhokoli věku od narození do zletilosti. Toto může být jeden z důvodů, proč dochází v praxi k určitému dělení pěstounů podle věku dítěte. Avšak převážná většina pěstounů má zájem spíše o takzvanou ranou péči, kdy jde o kojence a batolata. Zákon i předpokládá, že pěstouni na přechodnou dobu převezmou přechodnou péči o nejmenší děti. Není důvod nezařazovat do evidence osoby, které mají zájem o ranou péči, když je do dětských domovů a kojeneckých ústavů umisťováno velké množství dětí ve věku do 3 let. Ale ani tak není dostatek pěstounů na přechodnou dobu. Když pěstouni přijmou dítě, které bude převážně bez problémů, tak je poté větší možnost, že si v budoucnu budou ochotni vzít do rodiny dítě s náročnější výchovou.²⁸ Ať už pěstoun přijme dítě kteréhokoli věku, musí mít včas s vybraným pediatrem domluveno převzetí dítěte do péče. Vybraný pediatr by měl chápat význam a smysl přechodné pěstounské péče. Pěstouni by také měli mít prozkoumané potřebné služby, které by jim mohly pomoci. Před přijetím dítěte by pěstouni měli dostat veškeré informace, které budou potřebovat pro péči o dítě. Měli by být informováni o zdravotním stavu dítěte, o jeho historii a případně o předešlých traumatech, které by se mohly dále u dítěte projevit a pěstouni by tak byli schopni na ně vhodně reagovat. V mezičase, tedy po předání dítěte do trvalé péče a přijetím dalšího dítěte si pěstouni mají možnost doplnit vybavu podle stanoveného seznamu, aby nebyli zaskočeni při vyzvání k převzetí dalšího dítěte. To platí především u dětí nejmenších. Stabilním vybavením pro přijetí kojenců nebo batolat je dětská postýlka, kočárek, autosedačka, přebalovací pult, vanička na koupání, židlička a podobně. Tato vybava se mění dle věku přijatého dítěte. Vzhledem k častým zdravotním obtížím dětí jsou pěstouni vybaveni i monitory dechu. Dále by měli být pěstouni vybaveni oblečením v různých velikostech (také na různá roční období), knížkami, dudlíky, hračkami, plenami, dětskou kosmetikou atd. U předškolních dětí je důležité připravit a zabezpečit byt, aby se dítě mohlo bezpečně pohybovat po domácnosti.

²⁸ Srov. TRIADA PORADENSKÉ CENTRUM [online]. Brno: Triada-Centrum. [cit 2020-02-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.triada-centrum.cz/pestounska-pece/pestounska-pece-na-prechodnou-dobu>>.

U školních dětí je třeba myslet na jejich soukromí a potřebu vlastního místa na přípravu povinností do školy, her a podobně.²⁹

Je velice důležité, aby pěstouni byli ochotni absolvovat přípravy, které je obohatí o znalosti o důležitosti vazby pro dítě, jak se projevují poruchy attachmentu (poruchy chování, učení, agresivita, manipulativní chování, kontrolující chování, neochota ke spolupráci, krádeže, lhaní, problémy respektovat hranice apod.), jaké jsou možnosti jejich terapie. Dále se mohou dozvědět o historii a identitě dítěte. Další důležitou věcí je také připravenost dítě předat dál a ochota spolupracovat při předání dítěte s rodinou dítěte nebo s náhradní rodinou. Pěstouni na přechodnou dobu musí být také připraveni a schopni spolupracovat s dalšími odborníky v týmu, jde například o učitele, sociální pracovníky, zdravotníky, psychology a speciální pedagogy a schopnost přijmout jejich rozhodnutí. Pěstouni musí být dále schopni zaznamenávat pokroky dítěte, jeho potřeby a přání, ale také problémy. O těchto věcech musí informovat další odborníky v týmu. V neposlední řadě musí být připraveni se dále vzdělávat a účastnit se supervize.³⁰

Vzhledem k tomu, že jsou na pěstouny kladeny vysoké nároky, tak hrozí, že se u nich může objevit syndrom vyhoření. Jak u pěstounů, tak u lidí pracujících v pomáhajících profesích se s tímto syndromem můžeme setkat. Pěstounská péče na přechodnou dobu má svá pozitiva, tak i negativa, může pěstouny „naplňovat“, ale také vyčerpávat. A z tohoto důvodu bych se tímto tématem krátce zabývala.

Syndrom vyhoření je stav silného poklesu výkonnosti, hlavně stav velkého vyčerpání a různých psychosomatických obtíží. Objevuje se hlavně u lidí, kteří se hodně angažují, také u lidí, kteří mají přílišná očekávání, příliš vysokou odpovědnost a podobně. U člověka se pak objevují výkyvy nálad, snižuje se mu imunita, není schopen skutečného odpočinku a je celkově vyčerpaný. Syndrom vyhoření může vést k naprosté ztrátě sil nebo k pocitu, že nic nemá smysl, a tudíž se může objevit nezájem o cokoli. Nerovnováhou mezi profesní realitou a profesním očekáváním, mezi skutečností a ideály se důsledkem stává právě vyhoření. Předcházet tomuto syndromu se dá tak, že si člověk včas uvědomí, že se ho tento problém může týkat. A proto je u pěstounů tak důležité, aby si uvědomili,

²⁹ Srov. PAZLAROVÁ, H.: *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2016, s. 163-164.

³⁰ Srov. TRIADA PORADENSKÉ CENTRUM [online]. Brno: Triada-Centrum. [cit 2020-02-12]. Dostupné z WWW: <<http://www.triada-centrum.cz/pestounska-pece/pestounska-pece-na-prechodnou-dobu>>.

že se jich tento syndrom týká, aby si uvědomili, že už nikomu nepomohou, pokud podcení prevenci.³¹

3.1 JAK SE STÁT PĚSTOUNEM NA PŘECHODNOU DOBU?

Osoba, která se chce stát pěstounem na přechodnou dobu musí stejně jako žadatel o klasickou pěstounskou péči nejdříve zajít na sociální odbor obce, na oddělení sociálně právní ochrany dětí podle místa svého bydliště. U těchto žadatelů probíhá proces zjišťování a ověřování informací. Rozdíl mezi nimi je až u přípravy žadatelů na přijetí dítěte, kdy mají pěstouni na přechodnou dobu delší rozsah přípravy. Do evidence žadatelů o pěstounskou péči na přechodnou dobu jsou žadatelé zařazeni poté, co projdou celým procesem zprostředkování, tedy ověřováním a přípravami na pěstounskou péči, který obvykle trvá 3 až 6 měsíců.

Pro pěstounskou péči na přechodnou dobu je třeba souhlas biologických rodičů, pokud nejsou zbaveni rodičovských práv, o kterém rozhodl soud nebo souhlas opatrovníka. O umístění dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu je nejčastěji rozhodováno předběžným opatřením soudu, obvykle 24 hodin od podání návrhu.³²

Předběžné opatření upravuje občanský zákoník ve svém ustanovení § 924. Předběžné opatření probíhá v situaci, kdy není o dítě dostatečně postaráno bez ohledu na to, zda je tu osoba, která má právo se o dítě starat, dále z důvodu toho, že je život dítěte nebo jeho normální vývoj či zájem vážně ohrožen či narušen. Soud upraví poměry dítěte na dobu nezbytně nutnou. A v této fázi může nastoupit pěstounská péče na přechodnou dobu.³³

PODÁNÍ ŽÁDOSTI O VÝKON PĚSTOUNSKÉ PÉČE NA PŘECHODNOU DOBU

Provádí se jen na žádost fyzické osoby, která by chtěla být zařazena do evidence žadatelů. Žádost je možné podat u obecního úřadu obce s rozšířenou působností podle místa trvalého pobytu žadatele, pokud jde o manželský pár, stačí trvalé bydliště alespoň jednoho z nich. Osoba, která žádá, musí být občanem České republiky.

³¹ Srov. ZEZULOVÁ, D.: *Pěstounská péče a adopce*, s.127-129.

³² Srov. Právo na dětství [online]. Praha: NETservis. [cit 2020-02-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.pravonadestvi.cz/vase-situace/uvazujete-o-nahradni-rodinne-peci/svereni-ditete-do-pestounske-pece/pestounska-pece-na-prechodnou-dobu/>>.

³³ Srov. EPRAVO.CZ [online]. Praha: EPRAVO.CZ. [cit 2020-02-23]. Dostupné z WWW: <<https://www.epravo.cz/top/clanky/k-problematice-tzv-rychleho-predbezneho-opatreni-103682.html>>.

„Podmínkou podle zákona o sociálně-právní ochraně dětí je, že žadatelé k žádosti připojí také svůj písemný souhlas s tím, že orgán sociálně-právní ochrany dětí je oprávněn o nich zjišťovat další potřebné údaje a zároveň kdykoliv zjistit, zda nedošlo ke změně rozhodných skutečností uvedených ve spisové dokumentaci. Žadatelé přikládají též souhlas se svou účastí na přípravě k přijetí dítěte do rodiny (povinný kurz).“³⁴

POSUZOVÁNÍ ŽADATELŮ PPPD OBECNÍM ÚŘADEM OBCE S ROZŠÍŘENOU PŮSOBNOSTÍ

V první řadě obecní úřad shromáždí potřebné doklady pro zprostředkování pěstounské péče podle trvalého pobytu žadatele a poté založí o žadateli spisovou dokumentaci.

Spisová dokumentace o žadateli obsahuje:

- a. žádost, která obsahuje osobní údaje o žadateli,
- b. doklad o státním občanství,
- c. opis z evidence Rejstříku trestů,
- d. žadatelem předloženou zprávu o zdravotním stavu,
- e. údaje o sociálních a ekonomických poměrech, například o příjmech a bydlení,
- f. písemný souhlas s tím, že je OSPOD oprávněn zjišťovat další potřebné údaje (vhodné prostředí pro dítě apod.),
- g. písemný souhlas s účastí na přípravě fyzických osob, která je povinná,
- h. stanovisko obecního úřadu k žádosti,
- i. vyjádření obecního úřadu, krajského úřadu, pověřené osoby nebo obecního úřadu obce s rozšířenou působností.

Kopie této dokumentace o žadateli se poskytuje neprodleně krajskému úřadu.³⁵

POSUZOVÁNÍ ŽADATELŮ PPPD KRAJSKÝM ÚŘADEM

„Krajský úřad vede evidenci dětí a evidenci žadatelů, posuzuje vhodnost žadatelů, rozhoduje o zařazení nebo nezařazení žadatele o svěření dítěte do pěstounské péče do evidence, vyhledává pro děti vedené v evidenci vhodné náhradní rodiny.“³⁶ Do evidence zařazuje žadatele hned poté, co splní odborné posouzení.

³⁴ BUBLEOVÁ, V. a kol.: *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. 4.přeprac. vydání. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2018, s. 25.

³⁵ Srov. Tamtéž, s. 26.

³⁶ Tamtéž, s. 26.

Do odborného posouzení se zahrnuje:

- a. posouzení žadatele,
- b. zhodnocení toho, jak splnil přípravu k přijetí dítěte do rodiny (sem patří i zhodnocení speciální přípravy, kterou podstupuje pěstoun na přechodnou dobu),
- c. vyjádření dětí žadatele k přijetí dalšího dítěte do rodiny (pokud to umožňuje věk dětí),
- d. schopnost dětí žadatele přijmout do rodiny další dítě,
- e. zjištění bezúhonnosti všech členů domácnosti,
- f. u žadatelů o zařazení do evidence osob vhodných pro výkon pěstounské péče na přechodnou dobu posouzení schopnosti pečovat o děti vyžadující speciální péči a schopnost spolupráce s rodiči těchto dětí.³⁷

VÝBĚR PĚSTOUNSKÉ RODINY

Výběr vhodné rodiny pro dítě je úkolem krajského úřadu a jeho odborných pracovníků. Krajský úřad vede evidenci dětí i žadatelů a na základě těchto evidencí se vyhledává pro dítě vhodná rodina. Vždy je dítěti vybírána rodina, která je připravena přijmout dítě takové, jaké je. To znamená i se všemi riziky ve vývoji, radostmi, ale také starostmi a minulostí.³⁸

DOHODA O VÝKONU PPPD

Tato dohoda vymezuje postavení pěstounů a dětí v pěstounské péči. V této dohodě je postaven závazek výkonu pěstounské péče, který platí pro pěstouny a jejich doprovázející organizaci, kterou může být nezisková organizace nebo i státní subjekt. Pro pěstouny na přechodnou dobu je povinností, aby uzavřeli dohodu o výkonu PPPD buď s obecním úřadem obce s rozšířenou působností, s nestátní neziskovou organizací, která má pověření k výkonu sociálně-právní ochrany dětí a k uzavírání dohod, nebo s oddělením sociálně-právní ochrany dětí. Díky této dohodě mají pěstouni právo na takzvané doprovázení rodiny, kdy doprovázející pracovník pomáhá rodině. Doprovázení má zejména formu poradenství, sdílení, podpory, konzultací a náhledu.³⁹ Může se ale také jednat o pomoc při zajišťování vzdělání, při komunikaci s OSPOD dítěte, při komunikaci

³⁷ Srov. BUBLEOVÁ, V. a kol.: *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*, s. 26-27.

³⁸ Srov. Tamtéž, s. 29.

³⁹ KOLEKTIV AUTORŮ: *Dobrý pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR*, s. 139-141.

s původní rodinou dítěte nebo například se sháněním různých věcí pro dítě.⁴⁰ Také orgán sociálně-právní ochrany je povinen minimálně jednou za 6 měsíců navštěvovat rodinu, kde dítě žije a sledovat vývoj dítěte, avšak v prvním půlroce je to jednou za 3 měsíce, zde se jedná pouze o kontrolní činnost. Mimo to dochází do rodiny také sociální pracovník, který je s dítětem a rodinou v kontaktu minimálně jednou za dva měsíce, tento pracovník rodinu doprovází. Pokud rodina uzavře dohodu s obecním úřadem obce s rozšířenou působností nebo oddělením sociálně-právní ochrany dětí, poté se pracovník OSPOD stává také doprovázejícím pracovníkem rodiny. Vzhledem k tomu, že OSPOD vykonává kontrolní funkci, může se stát, že pěstouni nebudou chtít s tímto pracovníkem sdílet své starosti a obavy, a tak budou pěstouni raději vyhledávat k uzavření dohody o výkonu PPPD nestátní neziskovou organizaci.⁴¹

Účelem této dohody je vymezení rozsahu podpory rodinám a zvýšení kvality při výkonu pěstounské péče, také zlepšení péče o ohrožené děti. Tato dohoda vychází z faktu, že každá pěstounská rodina nabízí jiné podmínky a zázemí a každé dítě svěřené do péče má jiné potřeby. Tyto prvky je potřeba sladit a pomoci dětem naplňovat jejich potřeby. Dohoda tedy smluvně vyjadřuje spolupráci pěstounský rodin a doprovázející organizace při poskytování služeb a zajišťování podpory. Mezi pěstouny a doprovázející organizací nevzniká pracovněprávní vztah, a proto tato dohoda není pracovněprávní smlouvou. Na tuto dohodu mohou navazovat i další dokumenty, kterými může být například Individuální plán ochrany dítěte (IPOD), plán průběhu výkonu pěstounské péče nebo vzdělávací plán pro pěstouny.

Individuálním plánem ochrany dítěte se rozumí dokument, který je klíčovým pro nastavení spolupráce s pěstounskou rodinou, OSPOD a doprovázející organizací. Tento plán ochrany dítěte vytváří odbor sociálně-právní ochrany dětí ve spolupráci s dalšími odborníky – lékaři, školou, a podle situace s rodinou dítěte, ideálně však s odbornou specializovanou organizací zaměřenou na náhradní rodinnou péči pověřenou k výkonu sociálně-právní ochrany. Plán péče vytváří sociální pracovník OSPOD na základě vyhodnocení potřeb dítěte. Děti, které přicházejí do pěstounské péče na přechodnou dobu tento plán většinou ještě nemají, a proto je třeba plán vypracovat co nejdříve, ze zákona do 30 dnů. IPOD obsahuje kroky, které vedou k zajištění péče o dítě. Vytváří se na

⁴⁰ Srov. HLÁSKOVÁ, A. [online]. Praha: Dobrá rodina. [cit 2020-03-06]. Dostupné z WWW: <<https://www.rpp.cz/inpage/vysledky-mapovani-pppd/>>.

⁴¹ Srov. KOLEKTIV AUTORŮ: *Dobrý pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR*, s. 139-140.

základě potřeb dítěte a vyhodnocení situace. Tento dokument by měl být především konkrétní a srozumitelný, proto obsahuje základní body - jména osob, které jsou odpovědné za plnění jednotlivých opatření; termíny jednotlivých opatření; popis jednotlivých opatření, které jsou potřebné pro dítě; kritéria ověření účinnosti opatření; datum kontroly plnění celého plánu a vypracování nového plánu.⁴²

Dohodu o výkonu pěstounské péče s pěstouny může uzavřít obecní úřad, krajský úřad, obecní úřad obce s rozšířenou působností nebo pověřená osoba. Pověřená osoba je nejčastěji právnická nebo fyzická osoba, která je pověřená k výkonu sociálně-právní ochrany nebo nezisková organizace. Uzavřít dohodu lze zejména s pověřenými osobami a obecním úřadem.

Ukončit dohodu lze například z důvodu dosažení zletilosti dítěte nebo na žádost pěstouna. Také doprovázející organizace může dohodu s pěstouny ukončit na základě dlouhodobého neplnění povinností pěstouna. Dle zákona může také pěstoun změnit doprovázející organizaci bez udání důvodu.⁴³

PŘÍPRAVNÉ KURZY

Přípravné kurzy zajišťuje krajský úřad. Přípravný kurz slouží k tomu, aby poskytl budoucím pěstounům či osvojitelům potřebné základní znalosti o specifických otázkách náhradní rodinné péče, také pomůže zprostředkovat reálné informace o situaci a potřebách dětí, které žijí mimo vlastní rodinu. Umožní náhled na vlastní předpoklady pro přijetí dítěte do rodiny.⁴⁴

Přípravné kurzy jsou ze zákona povinné a dělí se na dvě části – skupinové a individuální. Pro pěstouny na přechodnou dobu kurzy trvají nejméně 72 hodin, pro žadatele o osvojení a pěstounskou péči je to minimálně 48 hodin. Pěstouni na přechodnou dobu mají také povinnost po přijetí dítěte absolvovat vzdělání v rozsahu 24 hodin během jednoho roku. Kurzy probíhají pomocí zážitkových a sebezpoznávacích technik, velice důležitou složkou je také edukativní náplň, do té se zahrnují například diskuse a přednášky na témata z oblasti náhradní rodinné péče, možných problémů ve vývoji, vývoje dětí. Během absolvování kurzu je možné, aby se pěstoun setkal s odborníky

⁴² Srov. PAZLAROVÁ, H.: *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*, s. 78.

⁴³ Srov. Tamtéž, s. 73-77.

⁴⁴ Srov. MATĚJČEK, Z. a kol.: *Osvojení a pěstounská péče*, s. 24.

a zeptal se jich na to, co ho zajímá. Pěstoun má také možnost setkat se s dalšími pěstouny a osvojiteli, kteří mu mohou sdělit vlastní zkušenosti.⁴⁵

3.2 PRÁVNÍ ÚPRAVA PĚSTOUNSKÉ PÉČE NA PŘECHODNOU DOBU

Pěstounská péče na přechodnou dobu je upravena zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, § 27a), a zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 958 odst. 3.⁴⁶

Dle zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí § 27a vede krajský úřad pro účely zajištění pěstounské péče pro dítě na přechodnou dobu evidenci osob, které mohou pěstounskou péči po přechodnou dobu vykonávat. Do evidence jsou osoby zařazeny na základě žádosti podané u obecního úřadu obce s rozšířenou působností. Obecní úřad obce s rozšířenou působností je povinen po doplnění žádosti o údaje a doklady žádost ihned poskytnout krajskému úřadu. Soud je oprávněn na návrh orgánu sociálně-právní ochrany svěřit dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu osobám v evidenci, a to na

- a) dobu, po kterou rodič nemůže dítě z vážných důvodů vychovávat,
- b) dobu, po jejímž uplynutí matka může dát souhlas k osvojení nebo po kterou může souhlas k osvojení dítěte odvolat, nebo
- c) dobu do nabytí právní moci rozhodnutí soudu o tom, že souhlasu rodičů k osvojení není potřeba.

Pokud bylo dítě svěřeno do pěstounské péče osobě v evidenci z výše zmíněných bodů, je soud povinen nejméně jednou za 3 měsíce přezkoumat, zda důvody, díky kterým bylo dítě svěřeno do pěstounské péče na přechodnou dobu stále trvají. Za tím účelem jsou důležité zejména zprávy příslušného orgánu sociálně-právní ochrany. Soud rozhodne o výchově dítěte vždy, pokud zmizí důvody, pro které bylo dítě svěřeno do pěstounské péče.⁴⁷

⁴⁵ Srov. SOBOTKOVÁ, I., OČENÁŠKOVÁ V.: *Pěstounská péče očima dospělých, kteří v ní vyrostli: trendy vs. zkušenosti*, s. 13.

⁴⁶ Srov. Středisko náhradní rodinné péče [online]. Praha: Středisko náhradní rodinné péče. [cit. 2020-01-13]. Dostupné z WWW: <<https://www.nahradnirodina.cz/pestounska-pece-na-prechodnou-dobu>>.

⁴⁷ Srov. Zákon 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění platném k 13.1.2020.

3.3 DÁVKY PĚSTOUNSKÉ PÉČE U PPPD A VYŽIVOVACÍ POVINNOST

Pěstouni na přechodnou dobu mají nárok na pobírání odměny pěstouna a příspěvek na úhradu potřeb dítěte, kdy výše odměny pro pěstouny na přechodnou dobu činí za kalendářní měsíc:

- 20 000 Kč, a to i v případě, že momentálně nepečuje o žádné dítě, nebo pečuje o zdravé děti v PPPD nebo ve stupni I. závislosti na pomoci fyzické osoby v PPPD.
- 24 000 Kč stará-li se pěstoun o dítě závislé na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni II., III. nebo IV.

Pěstounovi po dobu péče o dítě v PPPD náleží příspěvek na úhradu potřeb dítěte, kdy je výše příspěvku rozdělena dle věku dítěte a je vyplácen každý kalendářní měsíc.

- a. dítě do 6 let – 4 950 Kč
- b. dítě od 6 do 12 let – 6 105 Kč
- c. dítě od 12 do 18 let – 6 985 Kč
- d. dítě od 18 do 26 let – 7 260 Kč.⁴⁸

Souběh s dávkami státní sociální podpory jako například přírůstek na dítě nebo příspěvek na bydlení je možný. Dále je možné pobírat i například starobní důchod, vylučuje se pouze předčasný starobní důchod.⁴⁹

Pěstouni mají také možnost pobírat peněžitou pomoc v mateřství, což jim umožňuje Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění. Kde je psáno, že osoba, která se účastnila alespoň 270 kalendářních dní na nemocenském pojištění v posledních dvou letech, převzala do péče dítě a nahrazuje tak péči rodičů, má nárok na peněžitou pomoc v mateřství. U osob samostatně výdělečně činných je to trochu jinak, ty se musí účastnit na nemocenském pojištění alespoň 180 kalendářních dnů v poslední roce a dítě musí být mladší 7 let. Poté je možné, aby pěstoun přijímal peněžitou pomoc v mateřství po dobu 22 týdnů. Avšak pokud pěstoun převezme současně dvě a více dětí, pak mu náleží peněžitá pomoc v mateřství 31 týdnů, pokud po uplynutí 22 týdnů pečuje alespoň o dvě

⁴⁸ Srov. Měšec [online]. Praha: Internet Info. [cit. 2020-23-02]. Dostupné z WWW:

<<https://www.mesec.cz/socialni-davky/statni-socialni-podpora/davky-pestounske-pece/>>.

⁴⁹ Srov. TRIADA PORADENSKÉ CENTRUM [online]. Brno: Triada-Centrum. [cit 2020-02-08].

Dostupné z WWW: <<http://www.triada-centrum.cz/pestounska-pece/pestounska-pece-na-prechodnou-dobu>>.

svěřené děti. Peněžité pomoc v mateřství nenáleží osobě, která zároveň pobírá započitatelný příjem, ze kterého je pojistné odváděno.⁵⁰

Osobě, která přebrala péči rodičů náleží také za určitých podmínek rodičovský příspěvek.⁵¹

Vyživovací povinnost k dětem svěřeným do PPPD náleží nadále rodičům nebo jiným osobám povinným výživou k dítěti, kterým je určena soudem. Výživné je soudem uloženo poukazovat příslušnému orgánu sociálně-právní ochrany dětí, krajské pobočce Úřadu práce ČR, která vyplácí pěstounovi příspěvek na úhradu potřeb dítěte.⁵² Pokud rodiče nemohou tuto povinnost plnit, náleží tato vyživovací povinnost dalším příbuzným dítěte, zejména prarodičům. Vyživovací povinnost nemůže padnout na sourozence dítěte.⁵³ Rodiče se musí podílet na výživě svých dětí s ohledem na schopnosti, majetkové poměry a možnosti každého z nich. Pokud není určeno otcovství k dítěti, pak má vyživovací povinnost pouze matka. Vyživovací povinnost vzniká rodičům od narození dítěte, do té doby, dokud se nebude dítě schopno samo žít.⁵⁴

3.4 DŮVODY A PODMÍNKY PPPD

Pěstounská péče na přechodnou dobu, zkráceně PPPD se využívá zejména ve třech případech. Jedná se o případy, kdy jde o:

1. Novorozence, které si jejich vlastní rodiče nechtějí vzít do péče a starat se o ně.
2. Novorozence, které si jejich vlastní rodiče nemohou vzít do péče z důvodu nevhodného stavu rodiče (sociálního, zdravotního nebo psychického stavu).
3. Děti staršího věku, o které rodiče dočasně nemohou pečovat.

Když bych se vrátila k prvnímu případu, jde pouze o období, než rodiče dají souhlas s osvojením, nebo také do té doby, než soud rodiče zbaví odpovědnosti za dítě, které si pak mohou žadatelé osvojit bez souhlasu rodičů.

Ve druhém případě se jedná převážně o matky, které trpí závislostí na drogách, nebo matky se špatným psychickým stavem, například po porodu. Také sem patří matky, které

⁵⁰ Srov. Zákon 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění platném k 8.2.2020.

⁵¹ Srov. PAZLAROVÁ, H.: *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*, s. 105.

⁵² Srov. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ [online]. Praha: MPSV ČR. [cit. 2020-02-09]. Dostupné z WWW: <<https://www.mpsv.cz/formy-nahradni-rodinne-pece>>.

⁵³ Srov. KRÁLÍČKOVÁ, Z.: *Občanský zákoník: komentář. II, Rodinné právo (§ 655-975)*, s. 1036-1037.

⁵⁴ Srov. ZINČEKOVÁ, S.: *Rodinné právo*. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 2001, s. 27-28.

nemají vhodné zázemí pro výchovu dítěte. Čas, kdy je dítě v přechodné pěstounské péči slouží tedy k tomu, aby matka nebo rodina situaci vyřešily.

Ve třetím případě je velice pravděpodobné, že se situace v rodině vyřeší a dítě se může vrátit do své původní rodiny. Příkladem může být rodič, který se o dítě stará sám a vyskytnou se nečekané problémy (výkon odnětí svobody, hospitalizace).

Smyslem pěstounské péče na přechodnou dobu by mělo tedy zejména být:

- poskytnutí času rodičům dítěte na vyřešení jejich osobních vztahů a problémů,
- poskytnutí pomoci a podpory dětem a mladým lidem v nouzi, podpořit je v rozhodování o dalším osudu, usnadnit jim jejich situaci,
- poskytnutí terapie, diagnostiky a prognózy dalšího vývoje dítěte.

Pěstounská péče na přechodnou dobu je také známá jejími specifickými znaky, které jsou odlišné v porovnání s ostatními typy náhradní rodinné péče, jde o tyto body:

- dítě je umístěno do PPPD na základě rozhodnutí soudu a se souhlasem jeho biologických rodičů,
- spolupráce s biologickou rodinou dítěte,
- možnost návratu dítěte do biologické rodiny.⁵⁵

Dále máme také podmínky, které musí být splněny pro výkon pěstounské péče na přechodnou dobu a ty jsou takové, že:

1. Příprava pěstounů trvá 72 hodin, což je o 24 hodin více než při klasické pěstounské péči.
2. Pěstouni pobírají odměnu nepřetržitě, tedy i v době, kdy o žádné dítě nepečují – kvůli pohotovosti převzít dítě do péče okamžitě po rozhodnutí soudu.
3. Pěstounská péče na přechodnou dobu může trvat maximálně jeden rok.
4. Neprobíhá proces zprostředkování náhradní rodinné péče. Proces zprostředkování se provádí pouze na žádost fyzické osoby, která má zájem o přijetí dítěte. Zatímco pěstouni na přechodnou dobu jsou v evidenci osob vhodných pro PPPD, a tudíž nemusí po odevzdání dítěte do následné péče znovu podávat žádost pro zprostředkování další PPPD.
5. Dítě do péče svěřuje pouze soud.

⁵⁵ Srov. GABRIEL, Z., NOVÁK, T.: *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha: Grada, 2008, s. 54.

6. Dítě může být svěřeno do péče pouze pěstounům, kteří jsou ve zvláštní evidenci pěstounů na přechodnou dobu.⁵⁶

Avšak zájemci, kteří chtějí vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu musí splňovat mnoho dalších podmínek, mezi které patří například svéprávnost a bydliště na území České republiky. Další nezbytnou podmínkou je bezúhonnost a předpoklady pro výkon pěstounské péče, které jsou prošetřeny během odborného posouzení. Mezi další podmínky patří úzká spolupráce s odborníky, ale hlavně s rodinou dítěte, což může být někdy složité.⁵⁷ Základní podmínkou je také životní zabezpečení a bydlení. Bydlením je myšlena vybavenost, stabilita a kvalita, které umožňují přijetí dítěte a také to, že bude mít přiměřené soukromí vzhledem k jeho věku a potřebám. Žadatelé by se neměli potýkat s vážnými finančními problémy (exekuce, dluhy). Také musí být jeden z pěstounů připraven na to, že se bude muset vzdát svého zaměstnání a plně pečovat o dítě. Výhodou pro pěstouny může být i to, že bude mít po ruce i širší rodinu, která by byla ochotná v případě potřeby pomoci s péčí o dítě. Další výhodou by mohla být také snadná dostupnost potřebných odborných služeb.⁵⁸

Pěstoun, kterému je svěřeno dítě, nesmí trpět vážným duševním onemocněním ani poruchou osobnosti. Pěstoun tedy dokládá lékařskou zprávu. Vzhledem k tomu, že je tento typ péče velice náročný, je třeba přihlídnout i k věku žadatelů, ten by měl zpravidla být mezi 28 až 65 let. V historii pěstouna se nesmí objevit například problémy se závislostí (drogy) nebo rizikový životní styl (prostituce).⁵⁹

3.5 ROLE PĚSTOUNA A KONTAKT S BIOLOGICKOU RODINOU DÍTĚTE

Pěstouni na přechodnou dobu mají velice těžký úkol, který musí splnit v poměrně krátkém čase, což je ještě obtížnější. Dá se říct, že jsou to profesionálové, kteří vykonávají velice specifickou službu pro dítě a jeho rodinu. Jedním z jejich úkolů je jak spolupráce s rodinou dítěte, tak i s dalšími profesionály. Dalším z úkolů pěstouna je poskytovat dítěti stabilní a láskyplné prostředí, ve kterém bude dítě vychovávat. K dalšímu úkolu patří to, že pěstoun pomáhá dítěti, aby se vyrovnalo se situací přechodného pobytu u pěstouna

⁵⁶ Srov. PAZLAROVÁ, H.: *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*, s. 153-154.

⁵⁷ Srov. MACELA, M.: *Krátkodobá pěstounská péče – historie, praxe, perspektivy*. Brno: Sdružení pěstounských rodin, 2019, s. 47-49.

⁵⁸ Srov. PAZLAROVÁ, H.: *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*, s. 160.

⁵⁹ Srov. Tamtéž, s. 159.

a také s řešením předchozího traumatu dítěte. V neposlední řadě se pěstoun snaží dítě připravit na návrat do své rodiny.⁶⁰

Pěstoun na přechodnou dobu by měl tedy být vyžralou osobností, který má životní zkušenosti a bude schopen dítěti poskytnout stabilní láskyplné prostředí na dobu nezbytně nutnou. Vzhledem k tomu, že pěstoun musí spolupracovat s různými odborníky, tak je nezbytné, aby měl odpovídající rozumové schopnosti. Pěstoun by také měl aktivně hájit zájmy dítěte. Velice důležitá pro pěstouna je jeho trpělivost, vřelost a schopnost navázat vztah, motivace, přijmout dítě do rodiny a dát mu potřebnou lásku po dobu pobytu dítěte v rodině. Pěstoun by měl být schopen uznat svou chybu, také si uvědomovat své silné a slabé stránky.⁶¹

Obzvláště u pěstounské péče na přechodnou dobu se počítá s úzkým kontaktem a spoluprací s odborníky. Tato intenzivní spolupráce je nezbytná. Velice důležité je vzájemné pochopení rolí a partnerský přístup z obou stran. Pěstoun je hlavním zdrojem informací o vývoji dítěte, jeho obavách, reakcích a preferencích, tudíž o důležitých informacích o stavu dítěte.

Odborníci na druhou stranu přinášejí pohled „zvenčí“, tedy zobecněnou zkušenost s podobnými situacemi. Právě odborníci a pěstouni by měli pracovat a fungovat jako tým a poskytovat si vzájemné uznání. Jako tým se snaží dítěti poskytnout ve vymezeném čase tolik podpory a v takové formě, jaká je pro něj nejlepší.⁶²

K roli pěstouna, jak jsem již zmínila patří i ochota spolupracovat s biologickou rodinou dítěte a umožnit kontakt dítěte s biologickou rodinou. Toto právo dítěte je obsaženo v Úmluvě o právech dítěte a také v Úmluvě o styku s dětmi. Tyto úmluvy garantují dětem v pěstounské péči a jejich rodičům právo udržovat pravidelný a vzájemný kontakt. Toto právo může být omezeno pouze v případě, že je to v nejlepším zájmu dítěte.⁶³

Pěstouni na přechodnou dobu jsou na tuto část obzvláště připravováni a také by měli být podporováni v její realizaci. Část dohody o výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu je přímo zaměřená na podmínky kontaktu dítěte s rodinou. V dohodě by mělo být přesně vymezeno kdy, kdo, jak často a za jakých podmínek bude s dítětem v kontaktu.⁶⁴

⁶⁰ Srov. PAZLAROVÁ, H.: *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*, s. 155.

⁶¹ Srov. Tamtéž, s. 159.

⁶² Srov. Tamtéž, s. 161.

⁶³ Srov. KOLEKTIV AUTORŮ: *Dobry pěstoun: Náhradní rodinná péče v ČR*, s. 111.

⁶⁴ Srov. PAZLAROVÁ, H.: *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*, s. 163.

Zde uvádím příklad toho, jak může být někdy těžké domluvit kontakt s dítětem:

„Šest dní po umístění dítěte (5 let) do pěstounské péče na přechodnou dobu matka kontaktovala OSPOD s dotazem ohledně možnosti vidět se s dítětem. Ten jí sdělil, že má právo na přiměřený styk a doporučil jí, aby kontaktovala pěstouny a dohodla si s nimi návštěvu. Pěstouni matku odkázali zpět na OSPOD s tím, že je to OSPOD, kdo má určit podmínky styku. V následujících dnech se tedy matka opět obrátila na OSPOD s přáním vidět své dítě. OSPOD kontaktoval pěstouny a zjistil, že první kontakt je nutné zajistit prostřednictvím doprovázející organizace a realizovat za asistence jejího pracovníka (aniž je styk matky s dítětem soudně omezen). Matka s tím nesouhlasila, OSPOD jí proto doporučil, aby dceru kontaktovala alespoň telefonicky a doprovázející organizaci doporučil, aby kontakty co nejrychleji domluvila. Organizace však dokonce požadovala adaptační dobu bez návštěv, k čemuž nemá oprávnění. OSPOD tedy upozornil, že matka nebyla ve styku s dcerou nijak soudně omezena. Matku OSPOD vyrozuměl, že pokud není se situací spokojena, má právo žádat o soudní úpravu styku a nabídl jí pomoc při vypracování návrhu. O několik dní později se doprovázející organizace dotazovala OSPOD na jeho doporučení, co se týče podmínek styku matky s dcerou. OSPOD opět upozornil na nezbytnost nastavit kontakty co nejrychleji a na to, že matka nemá styk s dítětem nijak soudně omezený. Pro případ obavy, že by dítě kontakt špatně zvládalo, akceptoval první kontakt formou asistence. Byl-li by potom první kontakt bez problému, nebyl by podle OSPOD důvod pro další asistence. Četnost styků OSPOD doporučil ponechat na dohodě pěstounky a matky. Ani 18 dní po umístění dítěte do pěstounské péče však matka stále neměla možnost se se svým dítětem vidět.“⁶⁵

Za velice důležité je považováno to, že má dítě dostávat od pěstounů pravdivé informace o svém původu, důvodech umístění do náhradní rodinné výchovy, a hlavně také o své rodině, přiměřeně k věku a rozumové vyspělosti dítěte.

V britském modelu pěstounské péče se uvádí: „Dlouhodobé umístění dítěte mimo rodinu má za následek slábnutí vztahu dítěte s jeho biologickými rodiči, proto existuje tak silná tendence umisťovat děti mimo rodinu jen na krátkou, přechodnou dobu.“⁶⁶

Zmiňuji britský model pěstounské péče z toho důvodu, že zavedení pěstounské péče na přechodnou dobu u nás bylo inspirováno zejména tímto modelem.

⁶⁵ KOLEKTIV AUTORŮ: *Dobrý pěstoun: Náhradní rodinná péče v ČR*, s. 112-113.

⁶⁶ SOBOTKOVÁ, I., OČENÁŠKOVÁ V.: *Pěstounská péče očima dospělých, kteří v ní vyrostli: trendy vs. zkušenosti*, s. 33-34.

Za účel kontaktu dítěte s jeho biologickou rodinou, a to i v tom případě, že cílem není návrat dítěte domů, je považováno:

- pomoci dítěti zvládnout to, že je odtrženo od své rodiny,
- udržovat kontakty s jeho blízkými a sourozenci,
- udržovat prospěšný vztah dítěte s jeho rodiči,
- zjistit ochotu rodičů změnit své chování a návyky, díky kterým jim bylo dítě odebráno,
- zjistit, kdo z rodiny se o dítě zajímá,
- zjistit, jak moc jsou rodiče připraveni a schopni se o dítě starat,
- dát rodičům šanci naučit se rodičovským dovednostem.

Cílem kontaktu má být podpora pocitu jistoty a také redukování úzkosti u dítěte. Za předpokladu toho, že je biologická rodina funkční, je pro dítě zdrojem nejbližších vztahů, ale na druhou stranu může být zdrojem zraňujících a také bolestných vztahů.⁶⁷

Důležité je, aby pěstoun nedopustil to, že si dítě bude dávat vinu a myslet si, že ho rodiče neměli rádi, a proto ho opustili. Pokud se tak stane, pěstoun by měl dítěti srozumitelně vysvětlit, že to takhle rozhodně nebylo a že hned jak to bude možné, tak se s rodiči opět uvidí. Hlavní je dítěti nelhat a nevymýšlet si.⁶⁸

A jak komunikovat o dítěti s širším okolím? I tento úkol stojí před pěstouny na přechodnou dobu. Pěstoun musí najít správnou míru mezi předáváním informací a komunikací o dítěti s dalšími osobami a institucemi. Nejčastějším zařízením jsou školy, se kterými musí být pěstoun v kontaktu. U dětí, které jsou ve věku, kdy by měli navštěvovat školská zařízení, musí pěstoun zajistit jeho školní docházku. Nejlepší by pro dítě bylo navštěvovat stejnou školu, do které docházelo před umístěním do pěstounské péče, ale to je skoro vždy nemožné. Takže pěstoun musí najít školu, která by byla ochotná přijmout dítě pouze na dočasnou dobu. Důležitý je tedy vhodný přístup školy k této situaci. Pro dítě je lepší dojíždět do vzdálenější školy, kde jeho situaci chápou než do blízkého zařízení, kde pro jeho situaci pochopení nemají. Pěstoun spolupracuje a komunikuje s odborným pracovníkem o tom, jaké množství informací může příslušným subjektům poskytnout. Pěstoun musí také zajistit péči pediatra, který bude mít pochopení k dané situaci. U pěstounské péče na přechodnou dobu je soukromí dítěte a ochrana

⁶⁷ Srov. SOBOTKOVÁ, I., OČENÁŠKOVÁ V.: *Pěstounská péče očima dospělých, kteří v ní vyrostli: trendy vs. zkušenosti*, s. 40-45.

⁶⁸ Srov. ZEZULOVÁ, D.: *Pěstounská péče a adopce*, s. 113-114.

informací výraznější než u dlouhodobé pěstounské péče. Pěstoun musí pečlivě zvážit komu jaké informace může sdělit. Pokud si pěstoun není jistý, může se doptat pracovníka, se kterým spolupracuje. Je jasné, že například učiteli může sdělit informací poměrně více než například sousedce. Když už pěstoun o dítěti s okolím komunikuje, musí dbát na to, aby dítě nazýval například jen křestním jménem a neuváděl informace o jeho rodině a životě. Dále pěstoun informuje dítě o tom, komu a jaké informace může sdělovat.⁶⁹

A s tímto souvisí také to, že pěstoun musí mít přehled nad danou situací, musí mít určité znalosti a dovednosti, kterými bych se teď zabývala.

3.6 ZNALOSTI A DOVEDNOSTI PĚSTOUNŮ

I role pěstouna se mění vzhledem k věku svěřeného dítěte a jeho situaci. Každé dítě je jiné a také potřebuje jinou výchovu. U výchovy novorozenců je role pěstouna jiná než u dětí školního věku. A proto je potřeba zdůraznit, co je důležité a specifické u dětí různého věku. Z toho vyplývá, že pěstoun musí mít různé znalosti, dovednosti, ale také povinnosti. Mezi povinnosti pěstouna při výchově dítěte každého věku patří budovat dítěti dokumentaci jeho života, například formou knihy života, kde jsou zachyceny důležité okamžiky v jeho životě.⁷⁰

Mezi specifické znalosti a dovednosti pěstouna patří také znalost potřeb dítěte, dovednost rozpoznat co dítě potřebuje. Potřeba není pouze deficit nebo přebytek energie, potřeba se vztahuje vždy k nějakému cíli, je to určitý způsob začleňování do světa a představuje základní způsob vztahování člověka ke světu. Potřeby můžeme dělit na psychické a biologické.⁷¹

Mezi biologické potřeby dítěte a také ty nejdůležitější pro jeho přežití patří správná strava, čistá voda, čistý vzduch, přístřeší, přiměřené teplo a dále například ochrana před škodlivými vlivy.⁷²

„Ze studií dětí vyrůstajících v kolektivních zařízeních mimo vlastní rodinu nebo i ve vlastních rodinách, které však svou funkci neplnily, jsme mohli odvodit několik základních psychických potřeb, které musí být v náležité míře a v pravý vývojový čas uspokojeny, aby se dítě mohlo vyvíjet ve zdravou osobnost.“⁷³

⁶⁹ Srov. PAZLAROVÁ, H.: *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*, s. 162.

⁷⁰ Srov. Tamtéž, s. 155.

⁷¹ Srov. MATOUŠEK, O.: *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2003, s. 205-208.

⁷² Srov. MATOUŠEK, O.: *Metody a řízení sociální práce*, s. 208-209.

⁷³ MATĚJČEK, Z.: *Náhradní rodinná péče*, s. 56.

1. Potřeba stimulace-náležitý přívod podnětů, jak zrakové, sluchové, tak i hmatové. Tyto podněty jsou potřebné v patričním množství, proměnlivosti, ale také kvalitě. Dítě kolem sebe potřebuje nejen pěkné prostředí a hračky, ale hlavně potřebuje lidi, které se na něj usmívají a třeba se s ním i mazlí.⁷⁴
2. Potřeba smysluplného světa – měl by být nastolen určitý řád a smysl. Umožňuje dítěti učit se, přizpůsobovat se životním podmínkám, osvojovat si určité pracovní postupy a podobně.
3. Potřeba životní jistoty – tato potřeba zbavuje dítě úzkosti, dodává dítěti pocit bezpečí.
4. Potřeba pozitivní identity – pozitivní přijetí sama sebe a své společenské hodnoty.
5. Potřeba otevřené budoucnosti – naděje a životní perspektivy, náhled do budoucna.⁷⁵

3.6.1 DĚTI KOJENECKÉHO A BATOLECÍHO VĚKU

U těchto dětí, tedy dětí nejmenších, je hlavním úkolem pěstouna, kromě zajištění kvalitní základní péče podporovat schopnost dítěte navázat citovou vazbu s pečující osobou. Tento úkol je pro tyto děti klíčový a důležitý, protože odlišuje sebelepší ústavní výchovu od pěstounské péče na přechodnou dobu. Tato schopnost, tedy schopnost navazovat pevné citové vazby se tvoří v průběhu prvních měsíců života. A proto je hodně důležité, aby o dítě pečovala jedna stálá osoba. Pečující osoba dítěti umožní rozvinout schopnost navazovat citové vazby, kterou v budoucnosti využije při budování vztahu s trvalými pečovateli. Citová vazba by měla být podporována pěstouny doslova všemi smysly. Hodně důležitý je také velmi častý fyzický kontakt dítěte s pěstounem, například houpání, hlazení a chování. Fyzický kontakt by měl být doprovázený i očním kontaktem a komunikací například formou zpěvu a broukání. Mnoho nejmenších dětí se potýká s nejrůznějšími zdravotními obtížemi, způsobenými životním stylem matky nebo genetickými dispozicemi. Tyto děti kladou zvýšené nároky na péči ze strany pěstounů.⁷⁶

⁷⁴ Srov. MATĚJČEK Z.: *Osvojení a pěstounská péče*, s. 84-90.

⁷⁵ Srov. Tamtéž, s. 56.

⁷⁶ Srov. PAZLAROVÁ, H.: *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*, s. 155-156.

3.6.2 DĚTI PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

Výchova těchto dětí je už složitější, protože se potýkají s následky traumatu, kterým si prošly. Mezi traumatizující zkušenosti řadíme například ztrátu kontaktu se sourozenci, ztrátu rodiče apod. Nejdůležitější u výchovy těchto dětí je to, aby byl pěstoun dostatečně informovaný o situaci a životní historii dítěte. „Jen tak může adekvátně reagovat na projevy chování, které se mohou zdát nepochopitelné.“⁷⁷ U dětí tohoto věku musí pěstoun nastavovat hranice, ale zároveň dávat najevo, že dítě přijímá. Snaží se vytvářet si vztah s dítětem a pomoci mu vyrovnávat se s traumaty, ale s tím mu pomáhají také odborníci.

U dětí tohoto věku je také velice důležité zvážení toho, zda bude lepší dát dítě do předškolního zařízení, nebo zda zůstane s pěstouny doma. Většinou je výhodnější, když dítě zůstane doma a pečují o něj individuálně. Takhle pěstoun může individuálně reagovat na potřeby dítěte a nevystavuje ho tak zátěži se zařazením do zařízení. Zprostředkování kontaktu s vrstevníky může pěstoun dítěti poskytnout jinak než v předškolním zařízení, například ho může brát na hřiště, nebo zařídit jiné volnočasové aktivity.⁷⁸

3.6.3 DĚTI ŠKOLNÍHO VĚKU

S těmito dětmi je hlavní jednat otevřeně a upřímně, také je průběžně informovat o tom, jak se situace vyvíjí. Díky otevřenosti se může vztah pěstouna a dítěte vyvíjet dobře a navázat upřímný vztah. Pěstoun by měl ukázat dítěti, že mu dítě může důvěřovat a vyslechne ho, kdy bude chtít a také mu s čímkoli pomůže. Dalším důležitým úkolem pro pěstouna je pomoci zvládnout dítěti školního věku jeho povinnosti, které se týkají školy, například při psaní úkolů a podobně. Pěstoun je také prostředníkem mezi školou a dítětem, takže by měl být v případě potřeby v kontaktu se školou a hájit zájmy dítěte.⁷⁹

3.6.4 DOSPÍVAJÍCÍ

Pro dospívající děti je pěstounská péče na přechodnou dobu zatím v počátcích, jelikož v roce 2013 do pěstounské péče na přechodnou dobu neodešlo ani jedno dítě a v roce 2014 jen jedno. Důvodů můžeme pozorovat hned několik, jako jeden z hlavních důvodů můžeme považovat to, že nemáme moc pěstounů, kteří by se chtěli zaměřit na tuto cílovou skupinu dětí. Mezi touto cílovou skupinou a malými dětmi je veliký rozdíl. Pěstouni se

⁷⁷ PAZLAROVÁ, H.: *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*, s. 156.

⁷⁸ Srov. Tamtéž, s. 156-157.

⁷⁹ Srov. Tamtéž, s. 157.

obávají toho, že jsou dospívající děti hůře zvládatelné, více problematické a toho, že budou mít špatný vliv na vlastní děti a podobně. K této cílové skupině dětí je veliký problém najít vhodného pěstouna. „Vhodnými kandidáty jsou lidé s bohatými lidskými i výchovnými zkušenostmi, velkou mírou tolerance a trpělivosti, kteří ovšem současně zvládnou nastavit dospívajícímu jasné hranice a vyžadovat jejich dodržování.“⁸⁰ Jako příklad těchto lidí mohou být dlouhodobí pěstouni, kterým děti v péči již dospěly, nebo také zkušené pracovníky z různých pomáhajících profesí. Primární pro tuto skupinu je nabídnout bezpečné prostředí s jasně určenými pravidly.⁸¹

3.7 DALŠÍ DĚTI V RODINĚ

Obzvláště u žadatelů o pěstounskou péči je velice časté, že tito lidé už nějaké děti mají, ať už vlastní nebo nevlastní. Je důležité, aby pěstouni na přechodnou dobu dohlédli na to, aby nebyly ohroženy potřeby dětí, které v této rodině již žijí. A z tohoto důvodu, by bylo nejlepší, aby děti, které již v rodině žijí neměly žádné velké výchovné problémy, traumata z minulosti, nebo chronické zdravotní obtíže, protože pak by vyžadovaly zvýšenou pozornost pěstounů. U těchto dětí by mělo být dohlédnuto na to, aby porozuměly smyslu a principu pěstounské péče na přechodnou dobu, což je možné převážně až u starších dětí (10 a více let).⁸²

Bylo by dobré děti zapojit do citlivých úvah o tom, co se pěstouni chystají udělat. Dále by bylo dobré nastolit takové hranice, které by byly pro dítě optimální, měla by jim tedy být například ponechána volnost v jejich rozhodování přiměřeně k jejich věku, a podle možností dané rodiny. Například nechat dítě, aby se samo rozhodlo, zda chce s novým dítětem sdílet pokojíček, nebo chce být v pokoji samo, pokud není taková možnost, tak nechat dítě vybrat postýlku, skříň nebo jiné zařízení. U dětí starších by bylo vhodné nastolit například den, který by dítě mělo jednoho z rodičů jen pro sebe a věnovat se převážně tomuto dítěti, dokázat mu, že jsou tu rodiče pro něj. Zavedení takového rituálu by mohlo dítěti dodat určitý zdroj jistoty. Rodič s dítětem může jít třeba do cukrárny, jet na výlet nebo podniknout něco, co je dítěti i rodiči příjemné. Důležitou věcí je také utvrdit děti v tom, že nemusí přebírat odpovědnost dospělých, ale žít svůj vlastní

⁸⁰ PAZLAROVÁ, H.: *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*, s. 157.

⁸¹ Srov. Tamtéž, s. 157-158.

⁸² Srov. Tamtéž, s. 159.

dětský život. Je velice důležité, aby pěstoun dětem naslouchal a ponechal dětem také vlastní rozhodování.⁸³

Velice specifickou situací je to, když pěstouni, kteří již mají děti v dlouhodobé pěstounské péči přijmou dítě do přechodné péče. Poté je obzvlášť důležité, aby pěstouni pořádně vysvětlili dětem v dlouhodobé pěstounské péči, že je nečeká to samé a také co je smyslem přechodné pěstounské péče. Děti mohou být pak nejisté ohledně jejich budoucnosti a tudíž hrozí, že bude narušen jejich pocit jistoty a bezpečí. Avšak záleží na věku těchto dětí, jejich rozumové vyspělosti a době, po jakou již žijí v rodině.⁸⁴

3.8 PŘÍPRAVA NA PROCES ODCHODU DÍTĚTE Z PĚSTOUNSKÉ PÉČE NA PŘECHODNOU DOBU

„U nejmenších dětí probíhá příprava formou postupného předávání péče budoucím trvalým pečovatelům.“⁸⁵ Zejména se jedná o matky, které o dítě nemohly pečovat hned od narození z různých důvodů, jako například o léčbu, nebo o budoucí osvojitele. V nejlepším případě by si dítě mělo zvykat na novou pečující osobu postupně, například tak, že by docházela k pěstounům a zastávala za ně běžné denní úkony péče o dítě, samozřejmě za přítomnosti pěstounů. Dítě by si na pečující osobu tak lépe zvyklo. Někteří pěstouni jsou ochotni umožnit budoucí pečující osobě její přítomnost i přes noc v jejich domácnosti. Nový pečovatel se tak seznamuje s dítětem, jeho potřebami a rituály.

U starších dětí příprava probíhá trochu odlišněji. Velice důležité je se staršími dětmi otevřeně a upřímně hovořit o jejich situaci a průběžně je informovat o aktuálním stavu. Také je důležité těmto dětem vysvětlit, že o odchodu rozhoduje soud, ne sám pěstoun a podporovat je v tom, aby se nebály otevřeně sdělovat svůj názor. Avšak i u těchto starších dětí je nutné promyslet plán přechodu a připravovat je na odchod do trvalé péče a seznamovat je postupně s budoucím pečovatelem.

Dítě si při odchodu vždy odnáší nějakou formu dokumentace, kterou pořídili pěstouni na přechodnou dobu za pobytu dítěte v rodině. Může jít například o fotoalbum nebo knihu života. Velice časté jsou i rozlučkové rituály, které pěstouni připraví, aby byl odchod dítěte snazší jak pro dítě, tak pro pěstouny.⁸⁶

⁸³ Srov. ZEŽULOVÁ, D.: *Pěstounská péče a adopce*, s. 27-29.

⁸⁴ Srov. PAZLAROVÁ, H.: *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*, s. 71.

⁸⁵ PAZLAROVÁ, H.: *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*, s. 165.

⁸⁶ Srov. Tamtéž, s. 165.

Ani pro pěstouny není odchod dítěte snadný. Z velké části pěstouni prožívají stres a obavy z kvality budoucí péče o dítě. Po odchodu dítěte z rodiny pěstouni potřebují nějaký čas na to, aby se vyrovnali s odchodem dítěte. Pracovník by měl tedy reagovat na signály pěstounů, protože každý člověk je jiný a vyrovnává se s tím po svém. Je možné, že nějací pěstouni budou také potřebovat psychologickou konzultaci nebo supervizi, aby se se situací vyrovnali a dále se připravili na přijetí dalšího dítěte. Záleží na každém pěstounovi, některý bude potřebovat pro vzpamatování delší čas a jiný zase kratší. Je také možné dočasně přerušit zařazení pěstouna do evidence osob pro přechodnou pěstounskou péči. „Minimální doba mezi odchodem dítěte a přijetím dalšího je dva týdny, ale v praxi je často delší.“⁸⁷ Převážné většině pěstounů na přechodnou dobu stačí doba čtrnácti dnů na regeneraci, avšak můžeme se setkat i s pěstouny, kteří budou potřebovat času více.⁸⁸

4. MOŽNÁ POZITIVA A RIZIKA V PPPD

Tak jako vše, tak i přechodná pěstounská péče má své silné a slabé stránky. Každý na tento typ péče může nahlížet jinak, a proto bych zde vyzdvihla pozitiva, ale také rizika, která sem nedílně patří. Nejdříve bych se zaměřila na pozitivní stránku pěstounské péče na přechodnou dobu, jak ze strany pěstounů, tak ze strany dítěte, které je svěřeno do pěstounské péče na přechodnou dobu. Poté bych se zaměřila na možná rizika, která mohou nastat.

4.1 POZITIVA PPPD

Za velké pozitivum považuji už samotný účel a smysl, pro který byla pěstounská péče na přechodnou dobu založena, tedy pomoci dětem, které to nutně potřebují. Především po dobu, kdy se o ně nemá kdo postarat, ať už z důvodu závislosti rodičů, nevyřešeného bydlení, finančních nebo dalších vážných problémů. Jde o pomoc dětem se zvládnutím jejich problémů a těžkostí, pomoci jim zabezpečit řádnou výchovu a pečovat o ně s ohledem na jejich návyky, zvláštnosti, potřeby a jejich sociální a zdravotní okolnosti

⁸⁷ PAZLAROVÁ, H.: *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*, s. 166.

⁸⁸ Srov. HLÁSKOVÁ, A. [online]. Praha: Dobrá rodina. [cit 2020-03-11]. Dostupné z WWW: <<https://www.rpp.cz/inpage/vysledky-mapovani-pppd/>>.

POZITIVA ZE STRANY DĚTÍ

Pozitivem ze strany dětí je preventivní aspekt přechodné pěstounské péče, protože když je dítě umístěno do kvalitní rodiny, i když jen na přechodnou dobu, je menší pravděpodobnost ohrožení vznikem traumatizujících prožitků, jako u dětí, které prošly ústavní výchovou.⁸⁹ Pro nejmenší děti je to velice důležité kvůli jejich vývoji a je nutné, aby navázaly citovou vazbu právě v tak malém věku (do tří let). Protože když se v tomto věku nenaučí navazovat pevné citové vazby, tak s tím budou mít později problémy. Rodinné prostředí dává dítěti možnost lépe rozvíjet svoji sebedůvěru, sociální komunikaci, a především naučit se vytvářet pevné a stabilní citové vazby. Děti, vyrůstající v ústavní výchově se mnohdy nenaučí různým dovednostem, které se mají možnost naučit děti v rodinném prostředí. Je tedy v zájmu dítěte, aby vyrůstalo v rodině, která je schopna dítěti nabídnout možnost naučit se vytvářet pevné vazby. Když pěstoun zvládne svou roli dobře, je pro dítě snazší přechod do definitivní rodiny.⁹⁰

Dalším pozitivem je psychomotorický rozvoj dítěte. Dítě tedy netrpí deprivacími procesy, ale vyrůstá v prostředí, které mu umožňuje zdravý psychomotorický rozvoj oproti dítěti vyrůstajícímu v ústavní péči. Pěstouni dítěti věnují svůj čas a pozornost, tím pádem i nepřetržitou péči, díky které pěstoun může zajistit okamžitou odezvu na potřeby dítěte a podporuje tak zdravý psychomotorický, sociální i citový vývoj. Prospěšné pro dítě může být také to, když pěstouni vypořádají například jaké hračky si dítě oblíbilo a umožní pak dítěti tyto hračky odnést i do další rodiny.⁹¹

Dalším pozitivním aspektem je přijetí dítěte definitivní rodinou, kdy je přijetí usnadněno tím, že rozvoj dítěte vychovaného v PPPD odpovídá chronologickému věku dítěte, umí vytvářet pevné vazby a pěstouni mají možnost předat definitivní rodině zkušenosti, například s chováním dítěte. Dítě také není do budoucna traumatizováno tím, že by prošlo ústavní výchovou a je naučeno pohybu v běžném rodinném prostředí.⁹²

V případech této přechodné pěstounské péče hodnotím pozitivně i podporu pravidelného styku s biologickými rodiči dítěte, samozřejmě jen za předpokladu toho, že je to v zájmu dítěte a že má s rodiči dobrou citovou vazbu. Pro dítě pak může být usnadněn pobyt u pěstounů a také proces předávání do následné péče. S biologickými

⁸⁹ Srov. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR: *Pěstounská péče na přechodnou dobu pro nejmladší děti*, s. 39.

⁹⁰ Srov. Tamtéž, s. 39.

⁹¹ Srov. Tamtéž, s. 39.

⁹² Srov. Tamtéž, s. 39.

rodiči se tak dítě neodcizí a nemusí si na sebe znovu zvykat, v případě že se dítě vrátí zpět do biologické rodiny.

Avšak za největší plus této přechodné pěstounské péče považuji to, že dítě nemusí pobývat tuto dobu v ústavní péči a je mu zajištěná péče v rodině, která je pro dítě prospěšná a má možnost vyrůstat v klasickém prostředí, které je pro dítě vhodné. Dětem v ústavní péči není věnována taková pozornost, jako dětem, které jsou svěřeny do péče pěstounům. V ústavní péči se děti nenaučí běžným návykům a dovednostem, nemají takové možnosti, jako děti vyrůstající v rodině pěstounů. Nemají možnost poznat klasickou „vůni domova“ při vaření, při úklidu nebo pečení. V tomto je velké plus přechodné pěstounské péče.

POZITIVA ZE STRANY PĚSTOUNŮ

Za další pozitivum, tentokrát ze strany pěstounů považuji to, že mohou vychovávat dítě, které to potřebuje. Pokud jsou to lidi, kteří mají rádi děti a například nemohou mít své vlastní, je to skvělý způsob, jak naplnit svou touhu a potřebu. Mohou dělat něco, co je naplňuje a ví, že dělají něco velice prospěšného pro dítě, které to potřebuje.

Mezi pozitiva pěstounské péče na přechodnou dobu bych zařadila také to, že jsou v současné době pěstouni i dobře finančně ohodnoceni, což budí diskusi o tom, zda to nedělají pouze „pro peníze“. Avšak neinformovaný člověk si jen těžko uvědomí náročnost této práce. Přičemž normální člověk, který vykonává své zaměstnání si odpracuje svých 8 hodin pět dní v týdnu a má hotovo, ale pěstoun vykonává svou „práci“ 24 hodin denně. Takže bych řekla, že pěstouni vykonávají tuto činnost z dobrých důvodů.

Jako další pozitivum bych sem zařadila nápomocnou činnost doprovázející organizace. Pomoc doprovázející organizace může pěstounům velice usnadnit celý průběh pečování o dítě. Usnadnit jim to může například tak, že jim pomůže s komunikací s OSPOD dítěte, se soudy nebo například s úřadem práce. Dále pěstounům může zajistit vzdělání, které potřebují. Vzhledem k tomu, jak je pěstounská péče na přechodnou dobu náročná, tak takovou formu pomoci považuji za velice prospěšnou.⁹³

Pozitivně hodnotím také možnost pěstounů využít nějakou dobu na regeneraci před přijetím dalšího dítěte do péče. Pěstouni mají možnost v případě potřeby využít také psychologa či supervizi. Pěstouni mohou tuto dobu využít k odpočinku nebo dovolené,

⁹³ Srov. HLÁSKOVÁ, A. [online]. Praha: Dobrá rodina. [cit 2020-03-11]. Dostupné z WWW: <<https://www.rpp.cz/inpage/vysledky-mapovani-pppd/>>.

vzhledem k tomu, že minimální doba mezi odchodem dítěte a přijetím další je 14 dnů, často je to ale déle. Pěstouni se tak mohou naplno věnovat své rodině a blízkým.⁹⁴

Do pozitiv bych také zahrнула to, že většina pěstounů nemusí po regeneraci dlouho čekat na přijetí dalšího dítěte. Převážná většina pěstounů dostala do péče dítě do 14 dnů po regeneraci. Jen velmi málo pěstounů musí na dítě čekat déle než 60 dní.⁹⁵

4.2 RIZIKA PPPD

Bohužel jako všechno ostatní má i přechodná pěstounská péče své mínusy, nebo také jinak řečeno úskalí, která mohou nastat v průběhu péče o dítě. Mohou nastat jak ze strany dítěte, tak ze strany pěstounů.

Ráda bych také zmínila to, jak moc je důležitý vhodný výběr pěstounské rodiny pro dítě a co se může stát, když se nevhodně spáruje dítě s pěstounskou rodinou. Protože „nalezení vhodné rodiny pro konkrétní dítě je klíčem k úspěchu následné péče.“⁹⁶ Posouzení postoje a situace dětí, ať už vlastních nebo přijatých je velice důležitým aspektem.

ÚSKALÍ ZE STRANY DÍTĚTE

Určitým rizikem, nebo bych také řekla úskalím, se kterým se můžeme u dítěte v pěstounské rodině setkat jsou psychologické problémy. Můžeme do nich například zařadit to, že má dítě ještě někde svou biologickou rodinu. Dalo by se tedy říct, že dítě patří do rodin dvou, a tudíž se můžeme setkat s konfliktem „dvojí sympatie“ (přízně a oddanosti) – k vlastnímu rodiči, ale také k rodiči nevlastnímu. Dále sem můžeme také zařadit změnu širšího společenského zázemí u dítěte. Začínají se objevovat noví známí, přátelé, prarodiče apod. Problém může být i ten, že se ti dřívější někdy vracejí a mohou dělat problémy. Na druhé straně mohou pomoci k dobrému. Dítě může být zmatené a nemusí vědět, jak reagovat. Dalším negativem/změnou pro dítě, je příchod nového vychovatele do rodiny. To pro dítě znamená zásah do dřívějšího rodinného systému, zásah do jejich pravidel, způsobů jednání a zvyků. Z toho mohou vznikat další komplikace, ale na druhou stranu to může mít pozitivní vliv, například v případě, že

⁹⁴ Srov. HLÁSKOVÁ, A. [online]. Praha: Dobrá rodina. [cit 2020-03-11]. Dostupné z WWW: <<https://www.rpp.cz/inpage/vysledky-mapovani-pppd/>>.

⁹⁵ Srov. HLÁSKOVÁ, A. [online]. Praha: Dobrá rodina. [cit 2020-03-11]. Dostupné z WWW: <<https://www.rpp.cz/inpage/vysledky-mapovani-pppd/>>.

⁹⁶ PAZLAROVÁ, H.: *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*, s. 247.

v biologické rodině docházelo ke konfliktům a neshodám. Všechny tyto problémy zvyšují nároky na adaptační schopnosti a na odolnost nervového systému dítěte a všech, kteří jsou v blízkosti dítěte.⁹⁷

Dalším negativem může být nevhodné složení nově vytvořené sourozenecké skupiny. Vzhledem k věkovému složení dětí nebo také k pohlaví. Může jít například o to, že když spolu děti nevyrostají od narození, tak výchovu může zkomplikovat milostný vztah dospívajících dětí.⁹⁸

ÚSKALÍ ZE STRANY PĚSTOUNŮ

Prvním úskalím, se kterým se může pěstounská rodina setkat je nevhodné spárování dítěte a pěstounské rodiny. Je tedy možné, že si dítě s pěstounskou rodinou „nesednou“. Může to být tak, že si děti vlastní nebudou rozumět s dítětem přijatým. Přijaté dítě se pak může v pěstounské rodině cítit špatně. Vlastní děti pak mohou přijatému dítěti dělat problémy a dávat mu najevo, že do rodiny nepatří. Z takového důvodu je důležité, aby byli pěstouni ostražití a případným neshodám předešli, například rozhovorem s vlastními dětmi o situaci přijatého dítěte.⁹⁹

Dalším rizikem, které může nastat je přetížení rodiny, kdy rodina z dobré vůle přijme více dětí, a tím vznikne výchovně náročná sourozenecká skupina, což způsobí to, že vzniknou negativní aspekty. Někdy také sami pěstouni neodhadnou své síly a nereálně přijmou více dětí. S ohledem na to, že je PPPD velice náročná, tak je velice důležité, aby pěstouni pečlivě zvážili přijetí více dětí, aby to dětem nakonec spíše neublížilo.¹⁰⁰

Jako další úskalí ze strany pěstounů považuji právě přechodnost této péče, pěstouni si vytvoří k dítěti citovou vazbu, která je po nějaké době zpřetrhána tím, že dítě předá dál do další péče. Což může být psychicky velice náročné. Tak je to i z druhé strany, tedy ze strany dítěte, které je zvyklé na výchovu pěstounů, i když rodinu mohla navštěvovat osoba, která si dítě převezme do následné péče, a tudíž i sledovat výchovu pěstounů, jejich odlišné zvyky a podobně.

Další riziko, které může nastat je takové, že pěstouni budou k vlastním dětem přistupovat odlišně, než k dětem přijatým. Může se to projevit tak, že budou mít na vlastní děti větší nároky, a tudíž přístup k dětem nebude stejný. Děti si toho mohou všimnout

⁹⁷ Srov. MATĚJČEK, Z.: *O rodině vlastní, nevládní a náhradní*, s. 67-68.

⁹⁸ Srov. PAZLAROVÁ, H.: *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*, s. 248.

⁹⁹ Srov. Tamtéž, s. 248.

¹⁰⁰ Srov. Tamtéž, s. 248.

a mohou to dávat za vinu přijatému dítěti, které ovšem za nic nemůže. I když by se to stát nemělo, je potřeba toto riziko zmínit.¹⁰¹

Dalším úskalím může být to, že pěstouni dostanou do péče nemocné nebo problémové dítě, se kterým si nebudou vědět rady. Poté je možné využít pomoc doprovázející organizace, která by mohla pěstounům pomoci a poradit.¹⁰² Doprovázející organizace může rodině nabídnout podporu, zpětnou vazbu, ale také vzdělání v potřebných oblastech (kurzy, semináře, četba odborné literatury).¹⁰³

Jako další možné riziko považují pomalé konání soudu, které prodlužuje pobyt dítěte v pěstounské péči na přechodnou dobu. Tudíž pěstouni mohou být unaveni z náročnosti práce a také z dlouhého čekání na rozhodnutí soudu kvůli procesu předávání dítěte. Čím déle je dítě v pěstounské péči, tím větší vzniká mezi dítětem a pěstouny citové pouto, takže to může také znesnadnit proces předávání.¹⁰⁴

5. ZÁVĚR

V mé práci jsem se věnovala tématu přechodné pěstounské péče s cílem zmapovat její pozitiva a rizika ze strany pěstounů i dítěte. V úvodní části jsem objasnila pojem pěstounské péče, jaké formy pěstounské péče existují a také jaký je rozdíl mezi adoptí a pěstounskou péčí. Poté jsem zmínila právní ukotvení pěstounské péče a sociální zabezpečení pro pěstouny. Dále jsem se zabývala už jen samotnou přechodnou pěstounskou péčí. Zaměřila jsem se na to, co musí člověk udělat pro to, aby se mohl stát pěstounem na přechodnou dobu a co obnáší dohoda o výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu, kterou musí pěstoun uzavřít s obecním úřadem obce s rozšířenou působností, nestátní neziskovou organizací nebo s oddělením sociálně-právní ochrany dětí. Dále jsem zmínila právní ukotvení pěstounské péče na přechodnou dobu, dávky přechodné pěstounské péče, ale také vyživovací povinnost rodičů k dítěti. Od vyživovací povinnosti jsem přešla k důvodům a podmínkám, které musí pěstoun splňovat a s tím také souvisí role pěstouna, která je velice náročná. Pěstoun musí absolvovat přípravy a vzdělávání, musí mít určité znalosti a dovednosti potřebné pro výkon pěstounské péče

¹⁰¹ Srov. PAZLAROVÁ, H.: *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*, s. 248-249.

¹⁰² Srov. HLÁSKOVÁ, A. [online]. Praha: Dobrá rodina. [cit 2020-03-07]. Dostupné z WWW: <<https://www.rpp.cz/inpage/vysledky-mapovani-pppd/>>.

¹⁰³ Srov. KOLEKTIV AUTORŮ: *Dobry pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR*, s. 141-143.

¹⁰⁴ Srov. HLÁSKOVÁ, A. [online]. Praha: Dobrá rodina. [cit 2020-03-07]. Dostupné z WWW: <<https://www.rpp.cz/inpage/vysledky-mapovani-pppd/>>.

na přechodnou dobu. Od tohoto jsem přešla k samotné přípravě na proces předávání dítěte do další péče. A poté jsem se mohla plně věnovat pozitivům a rizikům pěstounské péče na přechodnou dobu. V mé práci jsem shrnula pozitiva i rizika, která s pěstounskou péčí souvisí. Zjistila jsem, že i přes mnoho rizik, která mohou nastat považují pěstounskou péči na přechodnou dobu za velice prospěšnou a důležitou formu náhradní rodinné péče. Díky rodinnému prostředí, které pěstounská péče na přechodnou dobu nabízí se dá předejít traumatům, která může mít dítě z ústavní péče. Důležitým pozitivem je také to, že se dítě naučí vytvářet pevnou citovou vazbu, což platí samozřejmě pro ty nejmenší, kterých je do PPPD svěřeno nejvíce. Pokud má tuto vazbu dítě naučenou, dokáže ji pak „překlopit“ na jinou pečující osobu. Dítě se v rodině může také naučit spoustu běžných činností, jako například pomoc při vaření, při úklidu apod. Dítě se také naučí na běžný život, protože se naučí chodit s pěstouny na procházky, na nákup a nebo také na hřiště. Z domácího prostředí může poznat běžnou vůni „domácnosti“ při vaření a také zažít výlučnou pozornost pěstounů, kterou by v ústavní péči nezažilo. Tyto činnosti mohou tak dítěti pomoci i do budoucna při jeho adaptaci. Dalo by se tedy říct, že pobyt v pěstounské rodině pomůže dítěti překonat tuto obtížnou situaci, kdy nemohou být děti ve vlastní rodině. Velkým plusem je také to, že pěstouni dítěti vytvářejí fotodokumentaci za dobu, kdy o dítě pečují, zatímco děti v ústavní péči takovou možnost nemají. V mé práci jsem dospěla k tomu, že i přes mnohá rizika, která mohou nastat stejně převažují pozitiva a PPPD je pro dítě nejlepším řešením při jeho těžké situaci.

6. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

POUŽITÉ LITERÁRNÍ ZDROJE:

BUBLEOVÁ, V. a kolektiv: *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2018. ISBN 978-80-87455-30-2.

BUREŠOVÁ, P., POLÁCHOVÁ VAŠŤATKOVÁ, J., VYHNÁLKOVÁ P.: *Rodina a náhradní rodinná péče*. Olomouc: Hanex, 2008. ISBN 978-80-7409-013-4.

GABRIEL, Z., NOVÁK, T.: *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1788-3.

KOLEKTIV AUTORŮ: *Dobry pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR*. Tábor: Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR, 2018. ISBN 978-80-907053-2-6.

KRÁLÍČKOVÁ, Z., HRUŠÁKOVÁ, M., WESTPHALOVÁ, L.: *Občanský zákoník: komentář. II, Rodinné právo (§ 655-975)*. Praha: C.H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-503-9.

MACELA, M.: *Krátkodobá pěstounská péče – historie, praxe, perspektivy*. Brno: Sdružení pěstounských rodin, 2019. ISBN 978-80-270-5529-6.

MATĚJČEK, Z., KOLUCHOVÁ, J.: *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-637-3.

MATĚJČEK, Z.: *Náhradní rodinná péče*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-304-8.

MATĚJČEK, Z.: *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994. ISBN 80-85282-83-6.

MATOUŠEK, O.: *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-548-2.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR: *Pěstounská péče na přechodnou dobu pro nejmladší děti*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2011. ISBN 978-80-7421-039-6.

PAZLAROVÁ, H.: *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-10-20-7.

SMOLÍKOVÁ, V.: *Tradice pěstounské péče v českých zemích*. Ostrava: KEY Publishing, 2014. ISBN 978-80-7418-218-1.

SOBOTKOVÁ, I., OČENÁŠKOVÁ, V.: *Pěstounská péče očima dospělých, kteří v ní vyrostli: trendy vs. zkušenosti*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3821-4.

Zákon 89/2012 Sb., nový občanský zákoník.

Zákon 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

Zákon 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění.

ZEZULOVÁ, D.: *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0065-9.

ZINČEKOVÁ, S.: *Rodinné právo*. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, 2001. ISBN 80-7044-324-3.

POUŽITÉ INTERNETOVÉ ZDROJE:

EPRAVO.CZ [online]. Praha: EPRAVO.CZ. [cit 2020-02-23]. Dostupné z WWW: <<https://www.epravo.cz/top/clanky/k-problematice-tzv-rychleho-predbezneho-opatreni-103682.html>>.

HLÁSKOVÁ, A. [online]. Praha: Dobrá rodina. [cit. 2020-03-06]. Dostupné z WWW: <<https://www.rpp.cz/inpage/vysledky-mapovani-pppd> />.

HLEDÁME RODIČE [online]. Praha: MPSV A ÚZIS. [cit 2020-26-02]. Dostupné z WWW: <<http://hledamerodice.cz/pestounska-pece/co-je-to-pestounstvi/>>.

Měšec [online]. Praha: Internet Info. [cit. 2020-02-07]. Dostupné z WWW: <<https://www.mesec.cz/zakony/obcansky-zakonik-2014/uplne/#cast2-hlava3>>.

Měšec [online]. Praha: Internet Info. [cit. 2020-02-02]. Dostupné z WWW: <<https://www.mesec.cz/socialni-davky/statni-socialni-podpora/davky-pestounske-pece/>>.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ [online]. Praha: MPSV ČR. [cit. 2020-02-09]. Dostupné z WWW: <<https://www.mpsv.cz/formy-nahradni-rodinne-pece>>.

PODNIKATEL [online]. Praha: Internet Info. [cit. 2020-02-07]. Dostupné z WWW: <<https://www.podnikatel.cz/zakony/zakon-o-socialne-pravni-ochrane-deti/f3948591/>>.

Právo na dětství [online]. Praha: NETservis. [cit 2020-02-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.pravonadetstvi.cz/vase-situace/uvazujete-o-nahradni-rodinne-peci/svereni-ditete-do-pestounske-pece/pestounska-pece-na-prechodnou-dobu/>>.

Středisko náhradní rodinné péče [online]. Praha: Středisko náhradní rodinné péče. [cit. 2020-01-13]. Dostupné z WWW: <<https://www.nahradnirodina.cz/pestounska-pece-na-prechodnou-dobu>>.

TRIADA PORADENSKÉ CENTRUM [online]. Brno: Triada-Centrum. [cit 2020-02-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.triada-centrum.cz/pestounska-pece/pestounska-pece-na-prechodnou-dobu>>.

7. ABSTRAKT

VENCLÍČKOVÁ, T.: *Pěstounská péče na přechodnou dobu*. České Budějovice, 2020. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Oddělení praxe. Vedoucí práce H. Machulová.

Klíčová slova: pěstounská péče, pěstounská péče na přechodnou dobu, ústavní péče, pěstoun, děti, pozitiva, rizika, rodina, péče

Práce se zabývá pozitivy a riziky pěstounské péče na přechodnou dobu ze strany dítěte i pěstounů. První část charakterizuje pěstounskou péči a její formy, právní úpravu, osobu pěstouna a sociální zabezpečení pěstounů. Druhá část charakterizuje pěstounskou péči na přechodnou dobu a také klade důraz na neustálou připravenost pěstounů. Dále se zabývá tím, jak se člověk může stát pěstounem, dohodou o výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu a právní úpravou. Věnuje se také dávkám pěstounské péče na přechodnou dobu a vyživovací povinnosti rodičů k dětem. Dále zmiňuje důvody zařazení dítěte do PPPD, podmínky pro pěstouny, roli pěstouna a jeho dovednosti. Zdůrazňuje také možnost kontaktu dítěte s biologickou rodinou a přípravy na předávání dítěte do následné péče (dlouhodobé pěstounské péče apod.). Ve třetí části se zabývá pozitivy a riziky pěstounské péče na přechodnou dobu. Práce dospěla k tomu, že je pěstounská péče na přechodnou dobu prospěšná a pro dítě nejlepší možností.

8. ABSTRACT

Temporary foster care

Key words: foster care, temporary foster care, institutional care, foster parent, children, positives, risk, family, care

The thesis deals with the positives and risks of temporary foster care from the perspective of children and foster parents. The first part characterizes foster care and its forms, legislation, foster carer and social security of foster parents. The second part characterizes temporary foster care and also emphasizes the constant readiness of foster parents. It also deals with the process how can person become a foster parent, then with a foster care agreement and legislation. It also deals with foster care benefits and the maintenance obligations of parents towards their children. It also mentions the reasons for the inclusion of the child in the temporary foster care, the conditions for foster parents, the role of foster parent and his skills. It also highlights the possibility of contact of the child with the biological family and preparing for handing over the child to aftercare (long-term foster care etc.). In the third part, it deals with the positives and risks of temporary foster care. The work has concluded that temporary foster care is beneficial and the best option for the child.